

UCLL Research &
HOGESCHOOL **Expertise**

Draaiboek

Een geïntegreerde benadering van effectmeting
in de jeugdhulp – Focus contextbegeleiding

Marthe Vermeulen, Eva Wuyts, Evi Verdonck
UCLL Research & Expertise
Januari 2026

Inhoudstafel

Voorwoord	4
Situering en opbouw	5
1 IS JOUW ORGANISATIE KLAAR VOOR EFFECTMETING?	6
2 WAT METEN?	13
2.1 Theory of Change	13
2.2 Evaluatievragen	17
3 HOE METEN?	23
3.1 Welke data heb je al?	26
3.2 Methodieken om (aanvullende) data te verzamelen 27	45
3.3 Effectmeting implementeren	48
4 RAPPORTEREN, BETEKENIS GEVEN EN ACTIE ONDERNEMEN	52
4.1 Rapporteren	52
4.2 Betekenis geven en actie ondernemen	59
4.3 Resultaten delen en verbinden	70
5 Nawoord	75
Bronnenlijst	76
Bijlage 1: Template voor rapportage van een effectmeting	78
Bijlage 2: Werkdocument voor voorbereiding sensemaking	82
Bijlage 3: Template rapportage sensemaking	85
Eindnoten	85

Voorwoord

Effectmeting in de jeugdhulp is de voorbije jaren steeds prominenter op de agenda gekomen. Met het kwaliteitsthema van het agentschap Opgroeien in 2018 en 2022 werd duidelijk dat organisaties nood hebben aan manieren om hun werking niet alleen te verantwoorden, maar ook te verdiepen. Toch blijft effectmeting in de praktijk vaak beperkt tot cijfers, tabellen en rapporten. Deze tonen *wat* er bereikt wordt, maar missen soms de rijkdom van het verhaal erachter: *hoe* verandering ontstaat, *waarom* iets werkt, en welke betekenis jongeren, gezinnen en professionals zelf geven aan hun traject.

Met dit PWO, *Voorbij de cijfers. Een geïntegreerde benadering van effectmeting binnen de integrale jeugdhulp*, wilden we precies daar een antwoord op bieden. Vanuit de expertisecentra Resilient People en Smart Organisations van Hogeschool UCLL Research & Expertise ontwikkelden we een creatieve, geïntegreerde benadering die effectmeting dichterbij de leefwereld van jongeren en gezinnen brengt, én aansluit bij de dagelijkse praktijk van hulpverleners. We onderzochten hoe creatieve methodieken kunnen helpen om context, nuance en betekenis zichtbaar te maken. Zo ontstaat een vorm van effectmeting die niet alleen registreert, maar ook verbindt, versterkt en richting geeft.

Het draaiboek en stappenplan bundelen de inzichten, methodieken en lessen die samen met onderzoekers, beleid en werkveld werden opgebouwd. Ze zijn bedoeld als praktische handvatten voor organisaties die effectmeting willen integreren op een manier die gedragen en zinvol is. We hopen dat deze materialen inspireren om effectmeting te zien als een proces van leren en samen betekenis geven, eerder dan een verplichting of administratieve last.

Dit onderzoek was niet mogelijk zonder onze partners, in het bijzonder de proeftuinen **Sporen, Alba, De Wissel, Daidalos, De Wiekslag en Cocon. Hun openheid en bereidheid** om te experimenteren gaven het project richting en diepgang. We danken ook Opgroeien, voor het mee creëren van draagvlak en kristien Hermans (De Schommel) voor de waardevolle feedback.

Onze waardering gaat eveneens uit naar de organisaties in de opvolgcommissie – **Tonuso, Amber, Emmaüs, Junitas, Ouderspunt, Join, VOT Jeugdhulp, YARVlaanderen, De Schommel, IROJLimburg, collega's van Hogeschool UCLL, AP Hogeschool en Vives Hogeschool**. Julolie kritische reflecties, praktijkervaring en diverse perspectieven zorgden ervoor dat dit onderzoek stevig verankerd bleef in de realiteit van het werkveld.

Tot slot willen we alle jongeren, gezinnen en professionals bedanken die – rechtstreeks of onrechtstreeks – bijdroegen aan dit project. Hun verhalen, ervaringen en inzichten herinneren ons eraan waarom effectmeting ertoe doet: omdat elke stem telt, en omdat leren en verbeteren alleen mogelijk is wanneer we luisteren naar wie het echt raakt.

Situering en opbouw

Dit draaiboek is het resultaat van een Praktijkwetenschappelijk Onderzoek (PWO) naar een geïntegreerde benadering van effectmeting binnen de jeugdhulp, module contextbegeleiding. Voor meer info over het onderzoek verwijzen we je naar de webpagina:

Impact is het verschil dat jouw organisatie maakt voor kinderen, jongeren en gezinnen. Vaak lijkt het vanzelfsprekend dat je een verschil maakt; misschien merk je het aan je buikgevoel of zie je elke dag positieve veranderingen bij de gezinnen waarmee je werkt. Maar weet je het zeker? Hoe maak je dat verschil? Kan je iets aanpassen in je manier van werken om nog meer verschil te maken? Evaluatie helpt je om écht te begrijpen of, hoe en bij wie jouw organisatie impact heeft. Dit draaiboek is ontworpen om jou te ondersteunen bij het meten van impact, met de nadruk op leren en verbeteren. Het helpt je te zien welke resultaten je behaalt en hoe je kinderen, jongeren en gezinnen beter kunt ondersteunen.

De titel van dit draaiboek is “**een geïntegreerde benadering van effectmeting**”¹. Daarmee bedoelen we een combinatie van kwantitatieve data (cijfers) en kwalitatieve data (verhalen), kortom van **tellen en vertellen**. Cijfers zijn makkelijk om te verzamelen. Ze bieden structuur en vergelijkbaarheid. Maar ze vertellen niet het hele verhaal. Ze leren ons niets over hoe en waarom een bepaalde verandering al dan niet tot stand kwam. Dit draaiboek introduceert een aantal **creatieve methodieken** die je kan gebruiken om cijfers aan te vullen met verhalen die context en verdieping bieden, om zo je evaluatievragen te beantwoorden.

Dit draaiboek is opgebouwd als volgt. Effectmeting slaagt alleen wanneer drie essentiële bouwstenen samenkomen: **motieven, middelen en opportuniteiten**. In **deel 1** verkennen we hoe deze elementen de basis vormen voor een waardevolle, haalbare en inspirerende aanpak, met concrete tips. **Deel 2** richt zich op de vraag **wat je wilt meten en waarom** dat belangrijk is. De Theory of Change komt hier aan bod, een hulpmiddel om helder te maken welke veranderingen je nastreeft en hoe jouw organisatie daaraan bijdraagt. In **deel 3** staat het **verzamen van informatie** centraal om je evaluatievragen te beantwoorden. We bespreken 7 creatieve methodieken en begeleiden je bij het maken van de juiste keuzes voor jouw evaluatieproces. In **deel 4** richten we ons op het **verwerken** van de verzamelde gegevens, het **betekenis geven** aan de resultaten en het **effectief toepassen** en communiceren ervan. Het doel is om inzichten niet alleen te begrijpen, maar ook te vertalen naar acties die waardevol zijn voor jouw organisatie en de gezinnen die je ondersteunt.

In elk deel vind je werkbladen die jou en jouw organisatie ondersteunen om concreet met dit draaiboek aan de slag te gaan. Geregeld verwijzen we naar voorbeelden vanuit onze proeftuinen (allem contextbegeleidingsdiensten binnen integrale jeugdhulp) tijdens het onderzoeksproject. **We raden aan om een werkgroep samen te stellen die gezamenlijk alle stappen uit het draaiboek overloopt.** Het is belangrijk om deze verantwoordelijkheid niet enkel bij bv. een kwaliteitscoördinator te leggen, maar meteen verschillende niveaus van je organisatie te betrekken. Zo zorg je van bij de start voor voldoende draagvlak.

1 IS JOUW ORGANISATIE KLAAR VOOR EFFECTMETING?

Eeuuhh... waar moet ik klaar voor zijn? Voor we van start gaan, is het belangrijk dat je helemaal mee bent met wat effectmeting is en wat het voor jouw organisatie kan betekenen. We maakten hierover dit [animatiefilmpje](#) als een **toegankelijke en laagdrempelige introductie**.

Hopelijk ben je nu overtuigd om met effectmeting aan de slag te gaan! Voor een succesvolle effectmeting is het cruciaal dat volgende drie bouwstenen voldoende aanwezig zijn in jouw organisatie: motieven, middelen en opportuniteiten.

1. **Motieven:** Waarom wil je effect meten? Dit gaat over het begrijpen van de drijfveren van jouw organisatie en het creëren van motivatie binnen je team/organisatie. Het is belangrijk dat iedereen begrijpt waarom effectmeting belangrijk is en hoe het helpt om gezinnen beter te ondersteunen.
2. **Middelen:** Wat heb je nodig om effect te meten? Denk hierbij aan tijd, competenties en de juiste tools. Als begeleiders over deze middelen beschikken, wordt effectmeting haalbaar en effectief.
3. **Opportuniteiten:** Hoe zorg je ervoor dat effectmeting een vaste plek krijgt in het dagelijks werk? Effectmeting mag niet aanvoelen als extra werk, maar zou een natuurlijk onderdeel moeten zijn van de manier waarop jouw organisatie met gezinnen werkt.

In dit eerste deel gaan we dieper in op elk van deze drie bouwstenen. Je krijgt concrete tips en praktijkvoorbeelden om mee aan de slag te gaan. Het doel? Zorgen dat effectmeting niet alleen waardevol, maar ook haalbaar en inspirerend wordt in jouw organisatie. Met de juiste motieven, middelen en opportuniteiten wordt effectmeting niet zo maar een taak, maar een kans om samen te groeien en een nog groter verschil te maken voor kinderen, jongeren en gezinnen.

1.1 Motieven: *Waarom wil je effect meten?*

Net zoals je in een *Cluedo*-spel het motief van de dader probeert te achterhalen, kijken we hier naar de drijfveren achter effectmeting. Waarom zou jouw organisatie tijd en energie steken in het meten van effecten? Wat zijn de voornaamste drijfveren van de directie, begeleiders, partners, en andere belanghebbenden? Zit iedereen op dezelfde lijn?

Er zijn twee grote drijfveren om met effectmeting aan de slag te gaan: verantwoord en leren.

- **Verantwoord is extern gericht.** Hiermee wil je aan de buitenwereld (bestuursorgaan, Agentschap Opgroeien, subsidiegevers, de buurt, ...) tonen wat jouw organisatie realiseert en jouw aanpak onderbouwen. Voor gezinnen en partners waar je mee samenwerkt worden kleine successen onderweg zichtbaar, wat vertrouwen en motivatie kan verhogen.
- **Leren is intern gericht.** Vanuit een beter zicht op wat jouw resultaten zijn en hoe je deze wel of niet bereikt, kan je de aanpak van jouw organisatie verbeteren en strategische keuzes maken om de impact te verhogen. Ook begeleiders krijgen beter zicht op de waarde van hun werk, wat hun motivatie en vertrouwen verhoogt, en kunnen hun persoonlijke aanpak bijsturen.

Ervaringen van de proeftuinen

“De spanning rond verantwoord was groot. Tot we merkten dat effectmeting ook iets intern kon betekenen: rust, inzicht en een sterker gevoel van richting.”

“We leerden niet alleen over de doelgroep, maar ook over onszelf en onze aanpak. Door ermee aan de slag te gaan, merkten we dat we zelf groeiden als begeleiders. Het werd een extra bron van reflectie: je ziet je eigen handelen ineens veel scherper.”

“Het versterkte de relatie: we keken samen naar wat werkt en wat niet, het maakte de alliantie sterker dan we hadden verwacht.”

“Door effectmeting werd het beeld van de begeleiding helderder, voor ons én voor de jongeren. Het gaf taal aan dingen die we al deden, maar nooit zo expliciet benoemden.”

“Het feit dat begeleiders, kwaliteitscoördinatoren én directie mee in de werkgroep zaten, maakte de keuzes veel sterker.”

Waarom is dit belangrijk?

De voornaamste drijfveren achter effectmeting in jouw organisatie bepalen mee de meest geschikte aanpak. Verantwoord vraagt vaak meer onderbouwde, kwantitatieve cijfers. Om bij te leren heb je dan weer meer nood aan kwalitatieve methodieken die toelaten om het verhaal achter de cijfers – waarom iets wel of niet werkt in bepaalde omstandigheden – beter te begrijpen.

Daarnaast is het belangrijk dat iedereen die werkzaam is binnen de organisatie op één lijn zit over de doelstellingen en verwachtingen omtrent effectmeting, zodat de directie de juiste ondersteuning kan bieden en begeleiders vanuit die ondersteuning gemotiveerd aan de slag kunnen.

Hoe pak je dit aan?

- Haal naar boven hoe directie en begeleiders nu naar effectmeting kijken. Vinden ze het wel of niet belangrijk, en waarom? Wat zouden ze zelf vooral willen meten en beter begrijpen? Wat zijn eerdere ervaringen en bevindingen? In Werkblad 1 achteraan dit deel vind je enkele reflectievragen die je hierbij kunnen helpen. Je kan deze verwerken in een korte enquête, informele gesprekken, een suggestiebox of een brainstormsessie op een teamvergadering.
- Bespreek de resultaten op de werkgroep effectmeting en formuleer een gedeelde visie op effectmeting (zie Werkblad 1).
- Betrek hier ook de gezinnen bij: hoe kijken zij naar effectmeting? Wat zou dit voor hen kunnen betekenen? Is er reeds ervaring met effectmeting?

1.2 Middelen: Wat heb je nodig om effect te meten?

In het spel *Cluedo* hebben daders naast een motief ook middelen nodig. Voor effectmeting gaat het om tijd, competenties, en tools.

- **Tijd:** Zorg dat effectmeting een plaats heeft in de werking met gezinnen en de overlegstructuur van jouw organisatie. Je hebt niet altijd méér tijd nodig, misschien is er een bestaande evaluatie, vragenlijst of casusbespreking die je wil vervangen.
- **Competenties:** Zorg dat begeleiders de methodieken kennen en goed kunnen toepassen. Bied indien nodig training aan.
- **Gebruiksvriendelijke tools:** Kies methodieken die passen bij je organisatie. In deel 3 van deze handleiding komen we hier uitgebreid op terug.

Ervaringen van de proeftuinen

Begeleiders uit de proeftuinen benoemden tijd als grootste barrière om met effectmeting te starten. Een grote tijdsinvestering en de al hoge werkdruk maakten dat effectmeting snel als extra belasting werd ervaren. Een geslaagde effectmeting vraagt niet alleen inhoudelijke keuzes, maar ook voldoende tijd en ruimte voor begeleiders. De vraag “Als deze meting extra tijd vraagt, welke taak valt er dan weg?” hielp proeftuinen om die keuze expliciet te maken. Daarnaast bleek ervaring met de methodieken of competenties een tweede belangrijke voorwaarde. Een gebrek aan opleiding of vertrouwde verhoogde de drempel, terwijl introductiesessies, oefenmomenten of korte trainingen het vertrouwen versterkten. Een derde essentieel aspect is de keuze voor gebruiksvriendelijke tools. Tijdens het onderzoeksproject werden alle methodieken in co-creatie met jongeren, gezinnen, begeleiders en beleid ontwikkeld. Proeftuinen gaven aan dat de keuze van de methodiek best in samenspraak gebeurt met jongeren, gezinnen en de begeleider. De methodiek moet aansluiten bij de leefwereld van jongeren én goed aanvoelen voor de begeleider. Creatieve methodieken bleken hierbij bijzonder krachtig: ze sloten goed aan bij jongeren, verhoogden hun betrokkenheid en motivatie, en maakten effectmeting flexibel en laagdrempelig inzetbaar.

1.3 Opportuniteiten: Hoe kan effectmeting deel uitmaken van het dagelijks werk?

Met een motief en middelen is het voor de *Cluedo*-dader enkel nog wachten op de juiste opportuniteit om de misdaad uit te voeren. Effectmeting werkt het beste als het een natuurlijk onderdeel wordt van de dagelijkse werkprocessen van jouw organisatie en deze ondersteunt, zodat het voor begeleiders niet aanvoelt als ‘iets extra’s’.

Hoe doe je dat?

- Integreer methodieken voor effectmeting in de bestaande begeleiding van gezinnen en zorg dat de methodiek aansluit bij hoe jouw organisatie gezinnen graag benadert.
- Integreer analyse en reflectie in bestaande team- of gezinsgesprekken.
- Zorg voor duidelijke rollen en verantwoordelijkheden, iedereen moet weten wie wat doet.
- Zorg dat inzichten gedeeld worden binnen de organisatie. Dit versterkt het gevoel van samen leren.

Ervaringen van de proeftuinen

“Voor sommige teams werkte één vaste methodiek, anderen ontwikkelden een toolbox waaruit jongeren zelf konden kiezen.”

“Creatieve methodieken voelden niet als een extra taak, maar als een natuurlijk onderdeel van de begeleiding.”

“Toen we de geanonimiseerde creatieve output ophingen op het bureau van de kwaliteitsmedewerkers, kwamen de gesprekken vanzelf op gang.”

“Een jongere nam zijn output zelfs mee naar een gesprek met de juridisch assistent—dat zegt alles over de kracht ervan.”

“Door het geïntegreerd werken met zowel cijfers als creatieve methodieken ontstond spontaan meer dialoog, meer betrokkenheid en meer betekenisvolle reflectie.”

1.4 Reflectievragen

Je kan (enkele van) deze vragen gebruiken als leidraad voor een korte enquête, informele gesprekken, een suggestiebox, een brainstormsessie op een teamvergadering... om de perceptie van begeleiders, directie en/of gezinnen op motief, middelen en opportuniteiten voor effectmeting te leren kennen en/of samen te reflecteren hoe je als organisatie met effectmeting aan de slag kan gaan.

Motieven

Is het belangrijk voor onze organisatie om te investeren in effectmeting? Waarom wel of niet?

Wat zijn de belangrijkste redenen voor jou om binnen de organisatie met effectmeting aan de slag te gaan?

Wat geeft jou energie om bij te dragen aan effectmeting? (Naar de buitenwereld toe tonen wat we bereiken; Successen onderweg zichtbaar maken voor gezinnen; Weten of en hoe ons werk verschil maakt; Onze aanpak verbeteren; Leren en groeien als professional; Anders: ...)

Op welke vraag zou jij graag een antwoord krijgen?

Hoe kunnen we collega's enthousiast maken over effectmeting? Kan je twee acties bedenken?

Is er al ervaring met effectmeting? Wat zijn eerdere bevindingen?

Middelen

Voel je dat je genoeg tijd hebt om effectmeting te integreren in je dagelijkse werk?

Wat zou jou kunnen helpen om meer ruimte te maken?

Voel je je voldoende voorbereid en competent om met effectmeting aan de slag te gaan? Wat heb je hiervoor nodig?

Opportunities

Hoe zou jij effectmeting kunnen integreren in jouw begeleiding van gezinnen?

Wie zou welke rol en verantwoordelijkheid rond effectmeting kunnen opnemen?

Wat kunnen we doen om taken en verantwoordelijkheden duidelijker te maken?

Hoe kunnen we ervoor zorgen dat inzichten gedeeld en bewaard worden?

Notities

Motieven: Wat is de visie van jouw organisatie op effectmeting? Wat zijn de voornaamste drijfveren om hiermee aan de slag te gaan?

Middelen: Wat is er nodig op vlak van tijd, competenties en tools om met effectmeting aan de slag te gaan? Wat zijn onze volgende acties om deze te voorzien?

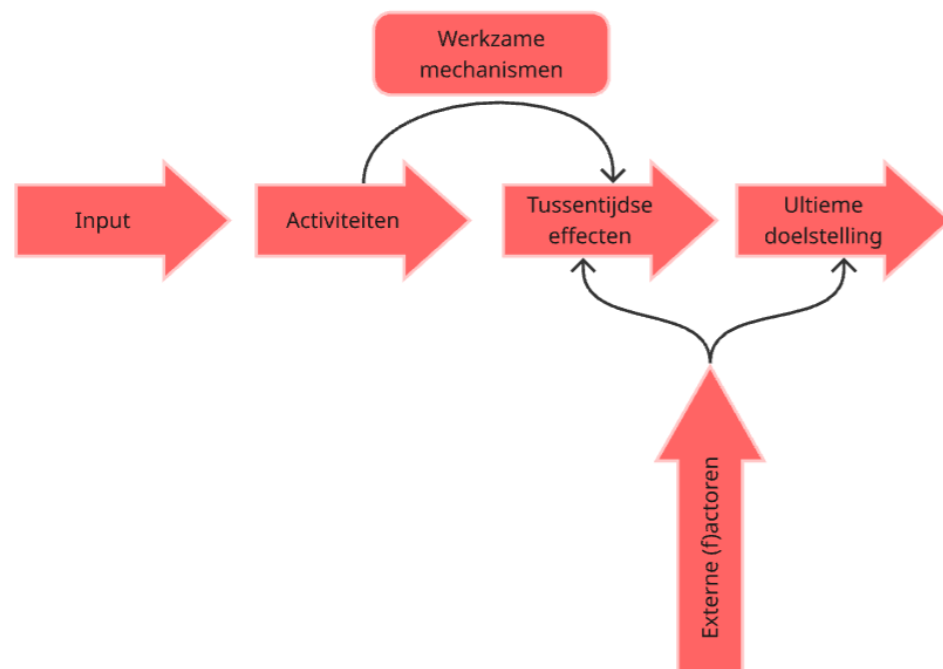
Opportunities: Hoe gaan we effectmeting integreren in onze dagelijkse werking met gezinnen en onze overlegstructuur? Hoe worden taken, rollen en verantwoordelijkheden verdeeld? Wat zijn onze volgende acties hiervoor?

2 WAT METEN?

In deel 1 van dit draaiboek heb je als organisatie nagedacht over de randvoorwaarden om met effectmeting aan de slag te gaan: motief, middelen en opportuniteiten. Nu ben je helemaal klaar voor het echte werk! In dit deel bekijken we wat wil je meten en waarom.

2.1 Theory of Change

Om goed te kunnen nadenken over wat je wil meten, helpt het om eerst een duidelijk zicht te krijgen op welke veranderingen je voor ogen hebt voor kinderen, jongeren en gezinnen, en hoe je denkt dat jouw organisatie daaraan bijdraagt. Dit is wat een Theory of Change of veranderingstheorie doet. In ons onderzoek hebben we samen met een werkgroep uit de sector én met input van jongeren en gezinnen een algemene Theory of Change voor contextbegeleiding² opgesteld. Figuur 1 toont het algemene schema dat we hiervoor hebben gebruikt, van input en activiteiten via werkzame mechanismen tot tussentijdse effecten en ultieme doelstelling.

Figuur 1: Algemeen schema Theory of Change

Hieronder overlopen we de Theory of Change van contextbegeleiding van rechts (ultieme doelstelling) naar links (input).

Contextbegeleiding wil bijdragen aan deze **ultieme doelstelling (impact)**:

“Kinderen en jongeren groeien op in een veilige omgeving met optimale ontwikkelingskansen. Gezinnen worden omringd, bepalen zelf hun leven en hebben aandacht voor ieders welbevinden.”

Deze ultieme doelstelling omvat **vijf domeinen van verandering**: veilig, kansrijk, omringd, eigen regie, en welbevinden. Binnen elk domein van verandering wil contextbegeleiding bijdragen aan tussentijdse effecten op korte, middellange en lange termijn.

Domein	Korte termijn	Middellange termijn	Lange termijn
Veilig	<ul style="list-style-type: none"> KJG³ en het netwerk weten wat (on) veilig is en wat de risico's en mogelijke gevolgen zijn. Indien nodig worden er veiligheidsafspraken gemaakt door het gezin (en hun netwerk). 	<ul style="list-style-type: none"> KJG willen de veiligheid binnen hun gezin (materiaal, fysiek, emotioneel) open bespreken. KJG weten met wie ze over veiligheid kunnen praten. Indien nodig worden veiligheidsafspraken bijgestuurd. 	<ul style="list-style-type: none"> Het netwerk blijft actief betrokken bij (de veiligheid in) het gezin. KJG voelen zich veilig (fysiek, emotioneel en materieel) Er is blijvende openheid om over veiligheid (ook nieuwe zaken) te spreken Veiligheidsafspraken werken.
Kansrijk	<ul style="list-style-type: none"> KJG hebben voldoende informatie over hun rechten, plichten en mogelijkheden in de maatschappij. 	<ul style="list-style-type: none"> KJG hebben zicht op hun noden en weten hulpbronnen te vinden in hun omgeving. Gezinnen stimuleren ontwikkeling van hun KJ. 	<ul style="list-style-type: none"> KJ kunnen zich naar wens ontplooiën op verschillende cognitieve, emotionele en sociale domeinen (leren, zinvolle vrije tijd, relaties, ...) KJ hebben een toekomstperspectief.

Omringd	<ul style="list-style-type: none"> Het belang van omringd zijn is bespreekbaar bij KJG. KJG hebben zicht op hun netwerk. Het is voor hen duidelijk wie er op welk domein iets voor hen kan betekenen. Het netwerk heeft zicht op de noden van KJG. 	<ul style="list-style-type: none"> KJG vertrouwen hun netwerk. KJG maken gebruik van hun netwerk indien nodig. KJG verbreden en/of versterken hun netwerk. 	<ul style="list-style-type: none"> KJG voelen zich omringd en ondersteund door een veilig netwerk. Ze begrijpen het belang hiervan.
Eigen regie	<ul style="list-style-type: none"> KJG voelen zich voldoende gehoord en betrokken in het hulpverleningsproces. Ze bepalen zelf het tempo en de doelstellingen (naast evt. opgelegde doelen). 	<ul style="list-style-type: none"> KJG durven zich kwetsbaar op te stellen om gevoelige thema's of hulpvragen aan te halen KJG hebben inzicht in de ondersteuning die ze nodig hebben en weten waar ze die kunnen vinden. 	<ul style="list-style-type: none"> KJG nemen of houden zelf de regie over hun eigen leven in handen. Ze doen op eigen initiatief beroep op hun netwerk of hulpverlening als ze dit nodig achten.
Welbevinden	<ul style="list-style-type: none"> De omgeving van KJG pikt signalen op en/of vraagt proactief naar hun welbevinden. 	<ul style="list-style-type: none"> KJG voelen zich gehoord en gewaardeerd. KJG zoeken samen met hun omgeving naar mogelijkheden om hun welbevinden te bevorderen. 	<ul style="list-style-type: none"> KJG weten hoe ze hun welbevinden kunnen bevorderen (tools en vaardigheden voor reflectie, coping en zelfzorg, ...) en passen dit toe wanneer nodig. Er zijn rust, vertrouwen en sterke banden in het gezin.

Tabel 1: tussentijdse effecten op korte, middellange en lange termijn voor de 5 domeinen van verandering van de Theory of Change van contextbegeleiding

Contextbegeleiding draagt bij aan deze tussentijdse effecten via bepaalde **activiteiten** (wat jullie doen).

Daarnaast is **hoe** jouw organisatie en individuele begeleiders de begeleidingen aanpakken essentieel. Dit zijn de **werkzame mechanismen**. Eén van de belangrijkste binnen contextbegeleidingsdiensten is de basis- of grondhouding, die leidt tot een vertrouwensrelatie tussen begeleider en cliënt als essentiële voorwaarde voor een effectieve begeleiding. SAM vzw heeft negen essentiële kenmerken van een participatieve basishouding opgesomd: echtheid (authenticiteit), betrokkenheid (empathie), gelijkwaardigheid, openheid, onvoorwaardelijkheid, positieve attitude, professionele nabijheid, betrouwbaarheid, respect ⁴. Naast de basishouding zijn ook de samenwerkingsrelatie tussen begeleider en cliënt, de structuur en onderbouwing van de begeleiding en de werkomstandigheden van de begeleider belangrijke werkzame mechanismen.

Naast werkzame mechanismen kunnen ook **gebeurtenissen of personen buiten jouw organisatie** bijdragen aan de tussentijdse effecten. Gebeurtenissen noemen we **externe factoren** (bijvoorbeeld een schoolwissel, een crisissituatie, een verhuis). Personen noemen we **externe actoren** (bijvoorbeeld een leerkracht, een hulpverlener van een andere dienst, een familielid).

Voorbeelden van de proeftuinen

- ✓ **Activiteit:** Huisbezoek waarbij samen naar routines gekeken wordt; een ervaringsactiviteit om vaardigheden te oefenen; een uitstap naar het bos om in een rustige setting in gesprek te gaan.
- ✓ **Werkzame mechanismen:** Aanklappende zorg die vertrouwen versterkt; het maken van duidelijke afspraken die voorspelbaarheid bieden; het opstellen van een schema dat structuur en overzicht creëert.
- ✓ **Externe factor:** Schoolwissel die nieuwe verwachtingen en sociale druk meebrengt; vader die naar de gevangenis gaat en de gezinssituatie beïnvloedt; een verhuis die netwerk en dagelijkse routines door elkaar schudt.
- ✓ **Externe actor:** Leerkracht die extra ondersteuning biedt; hulpverlener van een andere dienst die parallel meewerkt; familielid dat opnieuw betrokken raakt en invloed heeft op motivatie en stabiliteit.

Aan het startpunt van de Theory of Change helemaal links vinden we nog de **input**. Dit gaat o.a. om het **profiel van de cliënt**. De context en noden van de kinderen, jongeren en gezinnen bepalen in grote mate de begeleiding en de verwachte effecten. Factoren zoals gezinssituatie, eerdere hulpverlening, ... spelen hierbij een rol. Ook het **profiel van de begeleider** speelt een rol, zijn of haar persoonlijkheid, werkervaring, en competenties. Tenslotte is ook het **profiel van de organisatie** van belang, o.a. de visie op contextbegeleiding, het aanwezige leiderschap, de ondersteuning van begeleiders, etc.

Voorbeelden van de proeftuinen

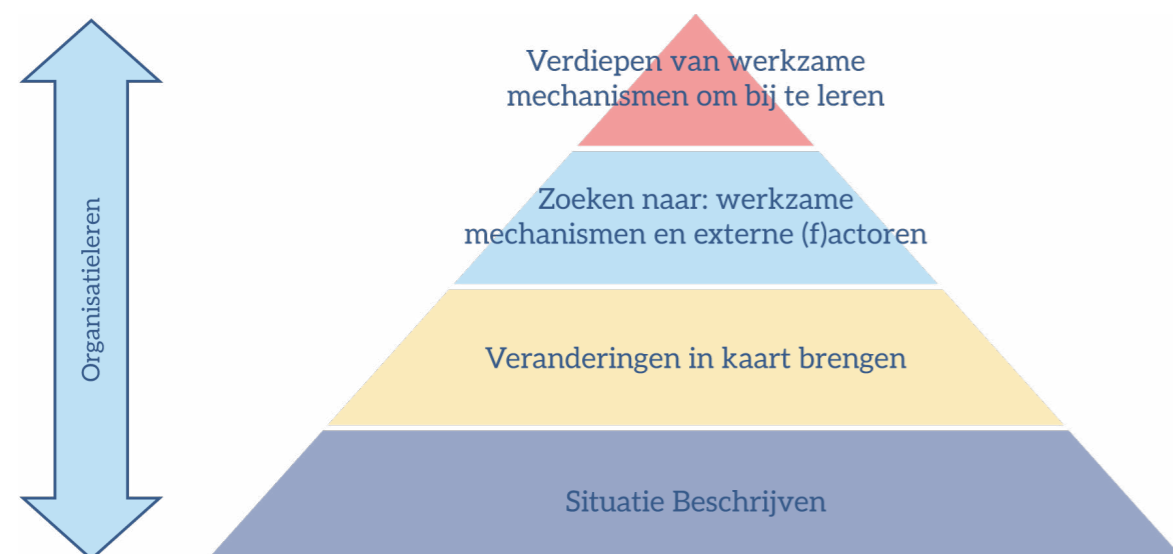
- ✓ **Profiel cliënt:** 15-jarige jongere met complexe gezinssituatie, eerdere negatieve ervaringen met hulpverlening, sterke motivatie om school opnieuw op te nemen, beperkte steunfiguren.
- ✓ **Profiel begeleider:** ervaren contextbegeleider met sterke relationele vaardigheden, vertrouwd met creatieve methodieken, maar nieuw in effectmeting.

2.2 Evaluatievragen

De Theory of Change biedt een overzicht van waar jouw organisatie aan wil bijdragen voor kinderen, jongeren en gezinnen, en hoe jullie denken dat je dat doet. Vanuit dit kader kan je nadenken over wat je precies wilt meten. Wat zijn de belangrijkste vragen die jouw organisatie wil beantwoorden en waarom? Waar zitten de voornaamste onzekerheden en interesses?

Onderstaande piramide toont vier niveaus waarop een evaluatievraag kan worden geformuleerd.

Het niveau van je evaluatievraag bepaalt wanneer je data gaat verzamelen. We overlopen de niveaus hieronder één voor één.

Figuur 2: verschillende niveaus van evaluatievragen

Niveau 1: Situatie beschrijven⁵

Op dit niveau wil je de **situatie van een cliënt in kaart brengen op een specifiek moment**, bijvoorbeeld de start van een nieuw traject. Je kan dit toespitsen op één van de domeinen van verandering van de Theory of Change, of de persoonlijke doelen van de cliënt.

Voorbeelden van evaluatievragen⁶

- ✓ **Omringd:** In welke mate voelen kinderen, jongeren en gezinnen zich omringd?
- ✓ **Veilig:** Hoe ervaren kinderen, jongeren en gezinnen de veiligheid in hun gezin?
- ✓ **Kansrijk:** Hebben kinderen, jongeren en gezinnen het gevoel voldoende kansen te hebben (om zich naar wens te ontplooien op verschillende cognitieve, emotionele en sociale domeinen)?
- ✓ **Eigen regie:** Hebben kinderen, jongeren en gezinnen het gevoel hun leven zelf in handen te hebben?
- ✓ **Welbevinden:** Voelen kinderen, jongeren en gezinnen zich goed?
- ✓ **Persoonlijke doelen:** In welke mate zijn de persoonlijke doelen van kinderen, jongeren en gezinnen op dit moment behaald?

Niveau 2: Verandering in kaart brengen

Op dit niveau kijk je naar **wat er is veranderd** bij kinderen, jongeren en gezinnen. Hier kan de focus ook liggen op één of meerdere domeinen van verandering of tussentijdse effecten uit de Theory of Change. Of misschien wil jouw organisatie breder kijken naar alle veranderingen die de cliënt heeft ervaren. Eventueel ook onverwachte/onbedoelde veranderingen.

Voorbeelden van evaluatievragen

- ✓ **Omringd:** Is het ondersteunende netwerk van kinderen, jongeren en gezinnen versterkt sinds de start van de begeleiding? Voelen kinderen, jongeren en gezinnen zich meer omringd?
- ✓ **Persoonlijke doelen:** In welke mate werden de persoonlijke doelen van de cliënt gerealiseerd doorheen het traject?
- ✓ **Welke veranderingen hebben kinderen, jongeren en gezinnen ervaren?**
- ✓ **Zijn er onverwachte/onbedoelde veranderingen sinds de start van de begeleiding?**

Wanneer verandering in kaart brengen?

Vaak wil je effecten meten op het einde van een traject. Maar soms kan het ook waardevol zijn om tussentijds al eens stil te staan bij verandering die al werd gerealiseerd, zeker bij langlopende trajecten. Of misschien is jouw organisatie vooral geïnteresseerd in de effecten op lange termijn? Hoe ziet de situatie er 6 of 12 maanden na afronding van een traject uit? Zijn de veranderingen behouden? Zijn er misschien nog nieuwe veranderingen bijgekomen?

Hoe verandering in kaart brengen?

Je maakt verandering zichtbaar door op één meetmoment (op het einde van het traject, tussentijds, of 6-12 maanden later) samen met de cliënt in kaart te brengen hoe de situatie is op dit moment, en ook samen terug te kijken hoe de situatie was bij de start van het traject. ²

Niveau 3: Zoeken naar werkzame mechanismen en externe (f)actoren

Op dit niveau wil jouw organisatie naast wat er veranderd is (niveau 2) ook zichtbaar maken en beter begrijpen **hoe verandering tot stand komt**. Dit zijn de werkzame mechanismen en externe (f)actoren. Misschien is er een specifiek aspect van jullie aanpak waarvan je de werkzaamheid wil onderzoeken. Of zijn jullie breed geïnteresseerd in hoe gezinnen jullie aanpak ervaren en wat zij aangaven dat voor hen werkzaam was. Ook **contributie** – in welke mate jullie als organisatie hebben bijgedragen aan de verandering (in vergelijking met een bepaalde externe factor of actor) – valt hieronder.

Voorbeelden van evaluatievragen

- ✓ Wat zijn de werkzame mechanismen in onze begeleiding?
- ✓ Wat ervaren kinderen, jongeren en gezinnen als helpend in de begeleiding? Wat doen wij in contextbegeleiding dat werkt?
- ✓ Wat is de bijdrage van contextbegeleiding aan de verandering? Waar maken wij het verschil?
- ✓ In welke mate draagt werken met het netwerk bij aan kinderen, jongeren en gezinnen die zich omringd en ondersteund voelen?
- ✓ Hebben kinderen, jongeren en gezinnen tijdens de begeleiding het gevoel dat ze de touwtjes zelf in handen hebben? (Dit polst naar één van de aspecten van de basishouding)

Om na te denken over wat heeft bijgedragen aan verandering, moet je die verandering eerst in kaart brengen (niveau 2). Dezelfde afwegingen over wanneer en hoe meten gelden dus ook hier.

Niveau 4: Verdiepen van werkzame mechanismen om bij te leren

Op dit laatste niveau ga je echt **doorvragen op de werkzame mechanismen** om heel goed te begrijpen welke elementen uit jullie aanpak voor kinderen, jongeren en gezinnen het verschil hebben gemaakt. Hieruit kan je bijleren en waar nodig jullie aanpak aanpassen.

Voorbeelden van evaluatievragen

- ✓ Welke aspecten van de basishouding zorgen voor verandering?
- ✓ Welke zijn belangrijke werkzame mechanismen waar onze begeleiders op kunnen inzetten?
- ✓ Wat zijn belangrijke zaken in gesprekken die begeleiders voeren die zorgen voor verandering?
- ✓ We hanteren principes van positieve heroriëntering/ signs of safety. Welke principes zorgen voor welke verandering?

Tot slot: veel organisaties bevragen reeds de **tevredenheid** van kinderen en gezinnen, over het traject en/of de begeleiding. Dit valt niet onder effectmeting. Maar is natuurlijk wel heel belangrijk om aandacht aan te besteden. En als je de vraag aanvult met “wat heb je gemist”, kan er interessante input over werkzame mechanismen naar boven komen (zie verder).

Ervaringen van de proeftuinen

In de proeftuinen zagen we dat evaluatievragen die vb. op niveau 3 waren geformuleerd (bv. “Wat maakte verandering mogelijk in je netwerk?” of “Hoe kwam het dat je je beter ging voelen?”) vaak terug naar niveau 1 zakten wanneer men creatieve methodieken gebruikte. Men stelde vragen als “Toon je netwerk met poppetjes” of “Geef met klei weer hoe je je voelt”. Op deze manier helpen creatieve werkvormen om situaties zichtbaar te maken, maar leiden ze niet tot effectmeting. Omdat teams met weinig ervaring vaak op niveau 1 bleven hangen, ontwikkelden we de piramide die begeleiders ondersteunt om hun vragen systematisch te verdiepen en zo naar hogere evaluatieniveaus te groeien.

Verder bleken brede evaluatievragen zoals “Welke veranderingen bracht het traject te weeg?” een goede ingang om de belangrijkste effecten te benoemen.

“Met welke evaluatievra(a)g(en) wil je als organisatie aan de slag?”

Het is tijd om keuzes te maken. Welke evaluatievragen wil je als organisatie beantwoorden?

Enkele vragen die kunnen helpen bij het maken van keuzes:

- Welk(e) domein(en) van verandering zijn belangrijk in jullie traject?
- Waar ligt de focus in jullie aanpak?
- Over welke aanpak of module ben je het meest onzeker of/ hoe die werkt? Waar zie je kansen voor verbetering?
- Op welk niveau van de piramide wil je gaan meten?
- Waar is bij begeleiders de meeste energie en enthousiasme om meer over te leren?
- Welke resultaten moeten we standaard rapporteren, zoals verplichte indicatoren Agentschap Opgroeien?

Tips:

Begin klein. Het is een valkuil om alles te willen meten en weten. Kies maximaal 2 à 3 vragen om je in eerste instantie op te focussen.

Bespreek dit in de werkgroep zodat je een gedragen keuze kan maken. Wie vindt wat belangrijk en waarom?

3 HOE METEN?

In deel 2 heb je keuzes gemaakt over wat wil je meten en je evaluatievragen bepaald.

Deel 3 richt zich op hoe je de informatie kan verzamelen die je nodig hebt om de evaluatievragen te beantwoorden. We overlopen verschillende mogelijke methodieken en helpen je om hierin een keuze te maken. Maar eerst: Welke data heb je al?

3.1 Welke data heb je al?

Er worden al verschillende systemen en instrumenten gebruikt binnen organisaties voor dataregistratie en evaluatie. Als organisatie is het essentieel om een goed overzicht te hebben van welke data er al beschikbaar is, hoe deze wordt geregistreerd en via welke systemen. Het is belangrijk deze gegevens te inventariseren en mee te nemen in de effectmeting, zodat je geen dubbel werk doet, en efficiënter kunt werken om jouw evaluatievragen te beantwoorden.

Welke gegevens heb je al?

Tabel 2 hieronder toont een overzicht van data die vaak al beschikbaar is bij organisaties, geordend volgens de verschillende aspecten van de Theory of Change (input, activiteiten, effecten, en werkzame mechanismen). Beschikbare data kan zowel kwantitatief als kwalitatief zijn, bv. een woord-en-beeld verhaal om de context van een gezin in kaart te brengen.

Waar worden de gegevens geregistreerd?

Data kan worden geregistreerd in een centraal digitaal dossier zoals Jeugdlink, een eigen online registratiesysteem/platform (bv. Excelbestand) of op papier. Het is cruciaal om te begrijpen waar alles zit, hoe de systemen apart functioneren en in hoeverre data kan worden gekoppeld voor analyse en rapportage.

	Beschikbare gegevens		Systeem/registratie
Input	Profiel cliënt	<ul style="list-style-type: none"> Kinderen: leeftijd, gender, dagbesteding, schoolachterstand, beperking, ... Ouders: leeftijd, dagbesteding, problematiek (verslaving, psychisch, ...) Gezin: woonsituatie (waar verblijven de kinderen), basiszorg, thuistaal, schulden, ... 	<ul style="list-style-type: none"> Jeugdlink Eigen Excel Woord-en-beeld verhaal
	Profiel begeleider	Competenties, werkervaring, opleiding,...	<ul style="list-style-type: none"> HR Competentieprofielen
	Profiel organisatie	Visie, werkvormen, ervaren leiderschap, ervaren ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> Visietekst Tevredenheidsbevraging werknemers Functioneringsverslagen
Activiteiten	Contact momenten	Aantal contactmomenten tussen begeleider en cliënt, aard en duur van gesprekken	<ul style="list-style-type: none"> Log van het aantal contactmomenten
Effect	Veilig	<ul style="list-style-type: none"> (Her)aanmeldingen onveiligheid / uithuisplaatsing Eigen observaties 	<ul style="list-style-type: none"> (Incident) verslagen
	Omringd	<ul style="list-style-type: none"> Netwerkanalyse bij intake Aanwezigen netwerkbe raad Eigen observaties 	<ul style="list-style-type: none"> Verslagen
	Eigen religie	<ul style="list-style-type: none"> Aantal professionals rond het gezin bij intake Eigen observaties 	<ul style="list-style-type: none"> Verslagen
	Welbevinden	<ul style="list-style-type: none"> Vragenlijst Eigen observaties 	<ul style="list-style-type: none"> Verslagen Scores van vragenlijsten
	Kansrijk	<ul style="list-style-type: none"> Eigen observaties 	<ul style="list-style-type: none"> Verslagen
	Doelrealisatie	<ul style="list-style-type: none"> Monitoring van doelen bv. Goal Attainment Score (GAS) Evaluatie van vooruitgang doelen 	<ul style="list-style-type: none"> Verslagen
Werkzame factoren	Basishouding	<ul style="list-style-type: none"> Indicator vertrouwensband: hoe gemakkelijk afspraken maken Tevredenheidsbevraging 	<ul style="list-style-type: none"> Scores van vragenlijste Verslagen Log van het aantal gemiste afspraken

Tabel 2: Overzicht van data die jouw organisatie mogelijks al verzamelt en waar deze wordt geregistreerd

- Vul de tabel in. Over welke gegevens beschikt jouw organisatie, en waar zijn ze geregistreerd? Gebruik de Tabel hierboven als inspiratie.

Notities

	Beschikbare gegevens		Systeem/registratie
Input	Profiel cliënt		
	Profiel begeleider		
	Profiel organisatie		
Activiteiten	Contact-momenten		
Effect	Veilig		
	Omringd		
	Eigen religie		
	Welbevinden		
	Kansrijk		
	Doelrealisatie		
Werkzame factoren	Basishouding		

3.2 Methodieken om (aanvullende) data te verzamelen

Nu je zicht hebt op welke data je al hebt, kan je nadenken over welke data je nog extra nodig hebt om de evaluatievraag(en) van jouw organisatie te beantwoorden.

Zoals eerder vermeld focust dit draaiboek op **creatieve methodieken** die je kan gebruiken om cijfers (die je vaak nu al verzamelt) aan te vullen met kwalitatieve data die context en verdieping bieden.

Door cijfers te combineren met creatieve werkvormen, krijgen begeleiders niet alleen inzicht in de resultaten van de begeleiding, maar ook in de mechanismen die bijdragen aan verandering. Dit maakt het mogelijk om begeleiding niet alleen te evalueren, maar ook te verbeteren en te verdiepen.

3.2.1 De meerwaarde van creatieve methodieken

Creatieve methodieken vertrekken vanuit de **beleving van de cliënt**. Kinderen, jongeren en gezinnen krijgen de ruimte om gevoelens en ervaringen op hun eigen manier te uiten, zonder de beperkingen van een vaste vragenlijst of talige structuur. Recente inzichten tonen dat creatieve expressie een vorm van **nonverbale communicatie** biedt die vaak rijker en toegankelijker is dan taal alleen (The Intersection of Art Therapy and Language, 2024). Door creatieve methodieken toe te passen binnen effectmeting wordt deze **mensgericht en betekenisvoller**: cliënten bepalen zelf wat ze tonen, hoe ze dat doen en in welk tempo. Dit versterkt bovendien hun gevoel van **autonomie, veiligheid en betrokkenheid** (Achieng, 2024; Malchiodi, 2020).

Voor **doelgroepen met beperkte taalvaardigheid** – zoals jonge kinderen, anderstalige gezinnen of cliënten die moeite hebben met verbale zelfexpressie – bieden creatieve methodieken een duidelijke meerwaarde. Ze maken het mogelijk om ervaringen te delen die moeilijk in woorden te vatten zijn, omdat beeldend werken emoties en gedachten activeert die niet via taal worden aangesproken (Brushing Away Barriers, 2024; Ramadan et al., 2024).

Bij creatieve methodieken gaat het niet over het resultaat, maar over de weg ernaartoe. De creatieve processen richten zich op **zelfexpressie en niet op artistieke perfectie**. Het is belangrijk om dit altijd duidelijk te maken aan de cliënt.

Creatieve methodieken in effectmeting zijn in de eerste plaats **praktische gespreks- en reflectie tools**. Ze helpen kinderen, jongeren en gezinnen om ervaringen, gevoelens en veranderingen op een toegankelijke manier te uiten, zeker wanneer taal tekortschiet. De creatieve output – zoals een tekening, collage of symbool – dient als **middel** om het gesprek te verdiepen en zicht te krijgen op veranderingen en werkzame mechanismen. Het is geen onderzoeksdata op zichzelf, maar een manier om effectmeting mensgericht, laagdrempeliger en betekenisvoller te maken. Het creatieve proces wordt altijd gevolgd door een bijhorend **gesprek**. Hierin stel je als begeleider vragen om goed te begrijpen wat er via de creatieve output wordt uitgebeeld en hoe dit een antwoord biedt op de evaluatievraag van jouw organisatie (zie Sectie 2.2). Meer info over dit gesprek volgt in Sectie 3.2.3. We geven eerst een overzicht van verschillende mogelijke creatieve methodieken.

Voordelen van creatieve methodieken zijn

- *Stem van de cliënt centraal*
 - *Eigenaarschap*
 - *Toegankelijk*
 - *Verhaal achter de cijfers*
-

Ervaringen van de proeftuinen

Begeleiders uit de proeftuinen bevestigden deze inzichten. Tijdens effectmetingen met creatieve methodieken kwamen andere thema's naar boven dan in klassieke gesprekken. Cliënten bleken makkelijker te spreken over gevoelige onderwerpen, en begeleiders merkten dat het gesprek vlotter en minder bedreigend verliep. De visuele of creatieve insteek verlaagde de drempel om ervaringen te delen en maakte het eenvoudiger om tot de kern te komen.

Gedurende het onderzoeksproject spraken we met verschillende organisaties en beleidsactoren. We bevroegen voordelen en beperkingen van het cijfermatig en creatief werken. Deze geven we hieronder weer.

Effectmeting met cijfers

Organisaties waarderen cijfers vooral omdat ze snel, duidelijk, overzichtelijk en laagdrempelig zijn. Ze maken trends zichtbaar, bieden vergelijkbaarheid en voelen objectiever aan. Tegelijkertijd botsen cijfers op duidelijke grenzen: ze missen nuance, diepgang en context, en ze zeggen weinig over het waarom achter resultaten. Verschillende actoren benadrukken dat cijfers soms een vals gevoel van objectiviteit geven en dat interpretatie sterk kan verschillen.

“Cijfers zijn snel en duidelijk, maar ze vertellen niet waarom iets werkt.”

“Het lijkt objectief, maar eigenlijk interpreteert iedereen cijfers anders.”

“Je ziet trends, maar je mist de verhalen erachter.”

Effectmeting met creatieve methodieken

Creatieve methoden worden gezien als **diepgaand, interactief, op maat en meer in lijn met het begeleidingswerk**. Ze stimuleren reflectie, dialoog en eigenaarschap bij jongeren. Ze spreken andere delen van het brein aan en laten mensen zich op verschillende manieren uitdrukken. Tegelijk vragen ze meer tijd, meer vaardigheid van de begeleider en zijn ze minder makkelijk vergelijkbaar of te objectiveren.

“Creatieve methoden geven diepgang die cijfers nooit kunnen bieden.”

“De jongere houdt de regie: zij reiken zelf de betekenis aan.”

“Het gesprek is de analyse maar hoe leg je dat vast?”

“Creatief werken opent deuren, maar vraagt tijd en kunde.”

Conclusie

- ✓ Cijfers en creatieve methoden vullen elkaar aan: waar cijfers overzicht en snelheid bieden, brengen creatieve methoden nuance en betekenis.
- ✓ Beide vormen hebben subjectieve elementen: cijfers lijken objectief, creatieve methoden zijn expliciet subjectief.
- ✓ De keuze hangt af van doel, doelgroep, beschikbare tijd en de gewenste diepgang.

“Het gaat over tellen en vertellen.”

“De creatieve methodieken voeden de cijfermatige aanpak.”

3.2.2 Overzicht methodieken

Dit draaiboek introduceert **zeven methodieken**:

- 1) Outcome star, 2) Tekenen of klei, 3) Elfje, 4) Photovoice,
5) Afbeeldingen, 6) Poppetjes allerhande 7) Traject verhaal,

Zoals vermeld in [Sectie 2.2](#) over de evaluatievragen bepaalt het niveau van de evaluatievraag wanneer je data gaat verzamelen en dus wanneer en hoe je de methodiek inzet.

- **NIVEAU 1 - SITUATIE BESCHRIJVEN** : Je doet de meting één keer op het moment dat je de situatie van de cliënt in kaart wil brengen, bv. bij de start van een traject.
- **NIVEAU 2 - VERANDERING IN KAART BRENGEN**: Je doet effectmeting op het einde van een traject of tussentijds (vooral interessant bij langlopende trajecten). Je gebruikt de methodiek twee keer. Je vraagt de cliënt eerst om via de creatieve methodiek weer te geven hoe het nu is. Dan vraag je de cliënt om weer te geven hoe het bij de start van de begeleiding was.
- **NIVEAU 3/4 - WERKZAME MECHANISMEN EN EXTERNE FACTOREN**: Zoals eerder al gezegd, moet je eerst in kaart brengen wat er is veranderd, om dan te kunnen doorvragen wat heeft bijgedragen aan die verandering. Je doet dus hetzelfde als op niveau 2, je vraagt de cliënt om zowel de huidige situatie als de situatie bij de start van het traject creatief weer te geven. Op basis van beide creatieve outputs kan je doorvragen naar de werkzame mechanismen en externe factoren die hebben bijgedragen tot de verandering die werd uitgebeeld.

OUTCOME STAR

De outcome star is de enige niet-creatieve methodiek die we in dit draaiboek willen meegeven. Een Outcome Star is een **ster met meerdere punten**. Op elke punt wordt een thema of vraag **gescoord van 0 tot 10**.⁸

Je vindt een template voor de outcome star in het stappenplan. De **thema's of vragen op de punten van de ster kan je zelf bepalen** op basis van je evaluatievraag. (Of [hier](#) te downloaden)

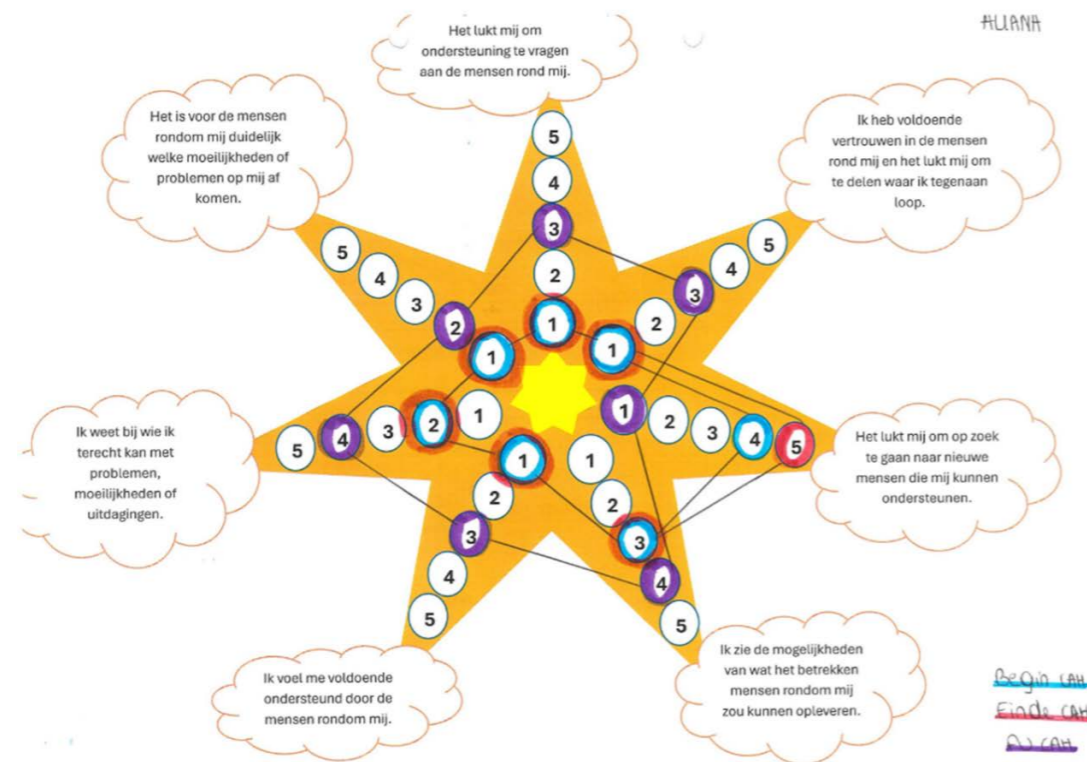
Bijvoorbeeld

- Domeinen van verandering uit de Theory of Change
- Tussentijdse effecten binnen één domein uit de Theory of Change
- Persoonlijke doelen van de cliënt

Vanuit ons uitgangspunt van een geïntegreerde benadering, raden we aan om deze methodiek te combineren met een creatieve methodiek om ook het verhaal achter de cijfers zichtbaar te maken.

Voorbeelden van de proeftuinen

(CAH = contextbegeleiding aan huis)

Niveau 2

- Vraag: Hoe heb je de afgelopen periode het werken met het betrekken van netwerk ervaren?

Effectmeting op het einde van het traject waarin teruggeblikt wordt naar eerdere momenten in het traject. De vragenlijst was een bestaande vragenlijst die de organisatie zelf ontwikkelde.

Niveau 2-3-4

- Vraag 1: Welke veranderingen ervaren KJG (op alle domeinen van verandering)?
- Vraag 2: Wat zijn de werkzame factoren? Wat hebben KJG als helpend ervaren in de begeleiding?
- Vraag 3: Wat is onze bijdrage in deze verandering? Waar maken wij het verschil? Wat doen we in CB dat werkt?

Effectmeting op een moment doorheen het traject waarin wordt teruggeblikt naar de start. De domeinen werden uitgelegd en de cliënt werd gevraagd om de evolutie weer te geven in de ster. Vervolgens werd in het gesprek ingegaan op concrete veranderingen, werkzame mechanismen en externe (f)actoren.

Ervaringen van de proeftuinen

In verschillende proeftuinen zagen we dat organisaties die eerder **cijfermatig werkten** de Outcome Star gebruikten als een **brug** naar het werken met creatieve methodieken. Ze vertrokken vanuit hun bestaande vragenlijsten, vertaalden die naar een Outcome Star en gebruikten vervolgens een creatieve methodiek om verder te verdiepen. Begeleiders gaven aan dat het **visualiseren van verandering** via de ster veel duidelijker was voor jongeren en gezinnen dan een klassieke vragenlijst. De visuele weergave maakte vooruitgang, stagnatie of terugval concreet en bespreekbaar. Daardoor ontstond er vanzelf ruimte om in gesprek te gaan over **de betekenis van die veranderingen**.

TEKENEN OF KLEI

Bij deze methodiek nodig je cliënten uit om hun ervaringen of gevoelens uit te drukken door het **ma-
ken van een tekening of een driedimensionaal object van klei.**

Mogelijks zal er initieel wat weerstand zijn, of weten cliënten niet goed hoe te beginnen. Geef hun voldoende ruimte, en benadruk dat het niet belangrijk is hoe mooi hun creatie is. Laat de cliënt zelf bepalen met welke materialen hij aan de slag wil.

Deze methodiek kan **voor alle evaluatievragen** worden gebruikt. Hij is wel beter geschikt voor evaluatievragen over een **specifiek thema** dan een volledig open vraag naar hoe het gaat of wat er veranderd is. Je kan cliënten bijvoorbeeld vragen om uit te drukken hoe veilig of verbonden ze zich voelen (domeinen van verandering van de Theory of Change).

Voorbeelden van de proeftuinen

Niveau 2-3-4,

Vraag 1: Welke veranderingen ervaar je?

Vraag 2: Wat zijn de werkzame factoren?

Vraag 3: Wat ervaar je als helpend in de begeleiding? Wat is de bijdrage van CB in deze verandering?

Effectmeting op het einde van het traject waarin de linkse figuur voor het traject weer-
geeft en de rechtse figuur na het traject.

Niveau 2-3-4

- Vraag 1: Hoe groot is de relationele zorg voor PH?
- Vraag 2: Hoe groot is de relationele zorg na PH?
- Methodiek die werd bedacht door een begeleider als variant op tekenen. Er werd gevraagd welke hoed die men op had voor- en na het traject. Effectmeting op het einde van het traject bij een gezin waarin de linkse hoed voor het traject weer-geeft en de rechtse hoed na het traject.

Ervaringen van de proeftuinen

Verschillende begeleiders gaven aan dat ze zelf een drempel ervaarden omdat ze zich niet creatief genoeg voelden om met klei te werken. Tegelijk zagen we dat jongeren hun begeleiders overtuigden om toch voor een expressievorm, zoals klei of verf, te kiezen. Achteraf hoorden we dan regelmatig hoe enthousiast begeleiders waren over die ervaring en hoeveel het bij hen had losgemaakt.

Tot onze verrassing werd er in de praktijk opvallend vaak spontaan voor klei gekozen door jongeren. Tijdens een terugkomdag reflecteerden we hier samen over en benoemden begeleiders het sensorische aspect als een mogelijke succesfactor. Ze ervaarden dat jongeren rustiger werden door het kneden en voelen, en dat het materiaal een regulerende werking heeft.

ELFJE

Deze methodiek is een **speelse schrijftechniek** waarmee cliënten hun ervaring uitdrukken in een **gestructureerd kort gedicht** van precies elf woorden, verdeeld over vijf regels. Het format dwingt de cliënt om helder en kernachtig te formuleren waardoor de essentie van de ervaring naar voren komt.

Structuur van een elfje:

- 1ste regel: **1 woord** (thema, onderwerp)
- 2de regel: **2 woorden** (omschrijving of kenmerken van het thema).
- 3de regel: **3 woorden** (actie, gebeurtenis of ervaring).
- 4de regel: **4 woorden** (gevoelens, gedachten, reflectie).
- 5de regel: **1 woord** (samenvatting of conclusie).

Deze methodiek vraagt heel wat denkvermogen en taalvaardigheid. Ga na of dit haalbaar is voor je cliënt. Anderzijds zullen bepaalde cliënten liever met woorden dan met beelden (tekenen, klei) aan de slag gaan.

Deze methodiek kan je net zoals tekenen en klei **inzetten voor alle evaluatievragen**.

Voorbeelden van de proeftuinen

Na traject:

Rustiger

Geen ruzies

Naar elkaar luisteren

Ik voel me beter

Verbetering

Voor traject:

Verdriet

Geen vertrouwen

Heel veel ruzies

Boosheid en verdriet samen

Donker

Niveau 2

- Vraag 1: Terugkijkend op de afgelopen periode, hoe heb je de afgelopen periode het werken met het betrekken van mensen (netwerk) ervaren?
- Vraag 2: Wat is daarin veranderd en wat doet dit met jou?

Eindmeting waarin start en einde wordt bevraagd.

PHOTOVOICE

Photovoice is een methodiek waarbij cliënten **foto's maken** om hun ervaringen, gedachten en gevoelens te verbeelden.

Je kan de cliënt foto's laten trekken met zijn/haar eigen smartphone, of je kan een digitale of polaroidcamera voorzien.

Geef de cliënt voldoende tijd om foto's te maken.

Besprek de privacyrichtlijnen met de cliënt. Zorg dat er geen herkenbare personen op de foto's staan zonder hun toestemming.

Net zoals de methodieken tekenen, klei en elfje kan deze methodiek worden gebruikt **voor elke evaluatievraag**.

Voorbeelden van de proeftuinen

Binnen de proeftuinen werd deze methodiek niet uitgetoetst.

AFBEELDINGEN

Deze methodiek maakt gebruik van foto's en afbeeldingen om cliënten te ondersteunen bij het uitdrukken van hun gevoelens, gedachten en ervaringen. In plaats van zelf foto's te maken (zoals bij Photovoice), **kieszen cliënten uit een reeks bestaande foto's** de beelden die voor hen van toepassing zijn.

Er bestaan verschillende sets afbeeldingen. Voor jonge kinderen kan je gebruik maken van de afbeeldingen uit de methodiek van [Babo](#)². Voor jongeren en ouders kan je gebruik maken van meer abstracte afbeeldingen zoals Dixit-kaarten.

Net zoals Photovoice kan deze methodiek gebruikt worden **voor alle evaluatievragen**.

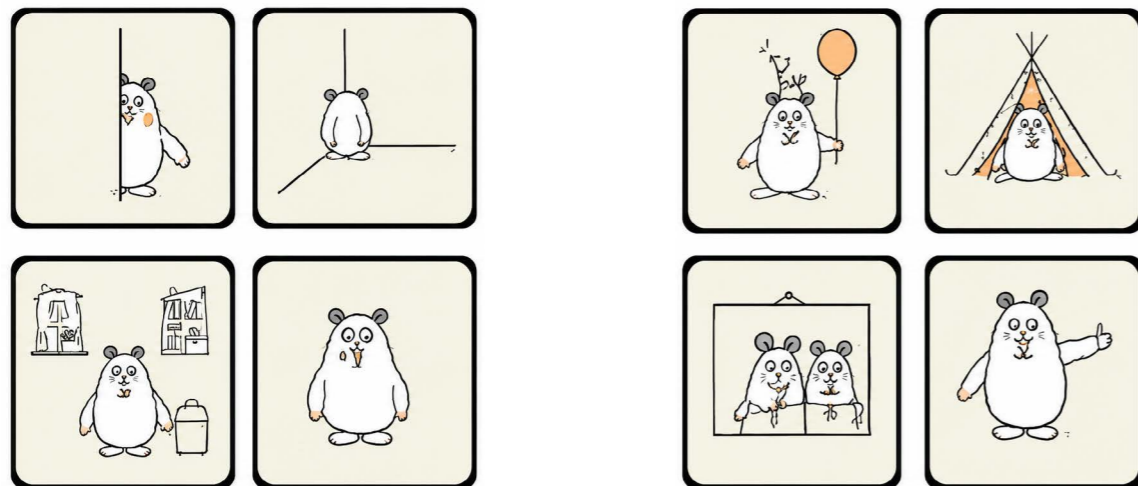
Voorbeelden van de proeftuinen

Niveau 2-3-4

- Vraag 1: Welke veranderingen ervaren KJG (op alle domeinen van verandering)?
- Vraag 2: Wat zijn de werkzame factoren?
- Vraag 3: Wat is onze bijdrage in deze verandering? Waar maken wij het verschil?

Effectmeting op het einde van het traject. Onderste 3 kaarten geven situatie nu weer, bovenste 2 kaarten geven de situatie voor het traject.

Niveau 2-3-4,

- Vraag 1: Welke veranderingen ervaren KJG (op alle domeinen van verandering)?
- Vraag 2: Wat zijn de werkzame factoren?
- Vraag 3: Wat is onze bijdrage in deze verandering? Waar maken wij het verschil?

Om de situatie nu weer te geven werden de rechtse 4 kaarten gekozen, de situatie voor het traject wordt weergegeven door de 4 linkse kaarten.

POPPETJES

Cliënten gebruiken poppetjes om hun netwerk te visualiseren.

- Poppetjes kunnen versierd worden om de rol van verschillende personen in het netwerk weer te geven
- Poppetjes kunnen in eenvoudige (voorbereide) cirkels geplaatst worden, maar de cliënt kan ook zelf een huis of andere locatie tekenen.
- Lijnen tussen de poppetjes van verschillende dikte of kleur kunnen de sterkte en aard van de relatie weergeven.

Deze methodiek is bedoeld voor het domein van verandering "omringd".

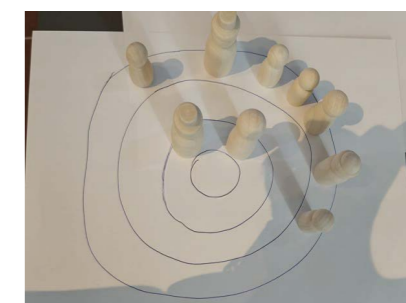

Voorbeelden van de proeftuinen

Niveau 1

Vraag: Geef je omgeving weer met poppetjes.'

Niveau 1

Vraag: 'Geef belangrijke personen in je leven weer met poppetjes.'

Ervaringen van de proeftuinen

Binnen de proeftuinen merkten we dat het werken met poppetjes vaak al ingeburgerd was als methodiek om het netwerk van jongeren en gezinnen in kaart te brengen. Begeleiders gebruikten ze op een heel toegankelijke en visuele manier om relaties en posities zichtbaar te maken. Het gaf jongeren houvast om te tonen wie dichtbij staat en wie verderaf. Tegelijk zagen we dat dit gebruik vaak beschrijvend bleef: het maakte de situatie helder, maar legde nog niet automatisch veranderingen doorheen het traject bloot.

In het kader van effectmeting ontdekten we hoe krachtig de methodiek kan worden wanneer er expliciet gefocust wordt op verandering. Door op verschillende momenten opnieuw met de poppetjes te werken en bewust stil te staan bij verschuivingen, ontstaat er zicht op verandering(en). Die focus op verandering maakt het verschil tussen "in beeld brengen van de situatie (niveau 1)" en "veranderingen en werkzame mechanismen zichtbaar maken (niveau 2-3)". Het was inspirerend om te zien hoe een vertrouwde tool zo een extra laag kreeg binnen de proeftuin.

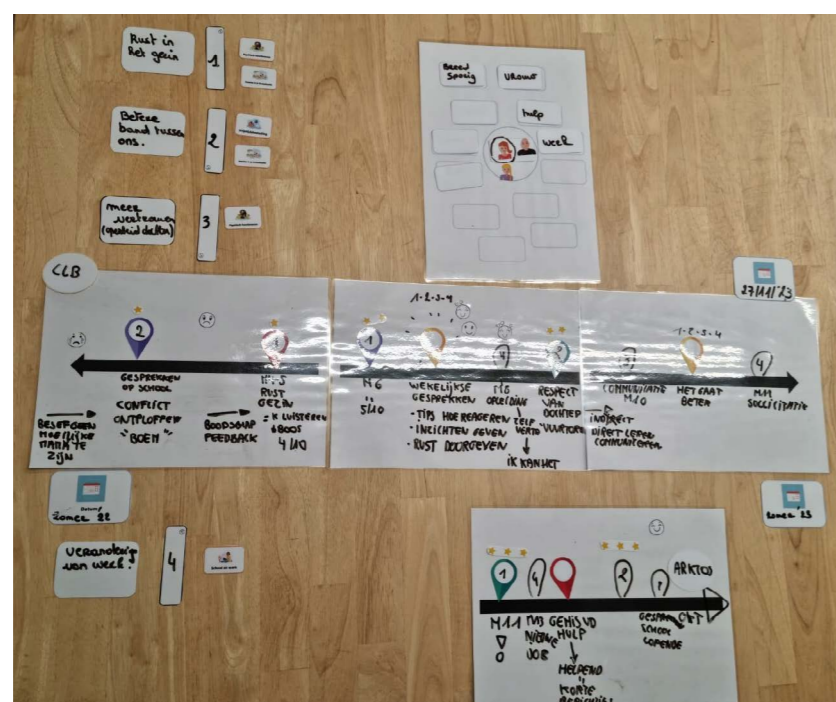
TRAJECT VERHAAL

Deze methodiek visualiseert het hele traject van een cliënt, inclusief de periode ervoor en erna. Door middel van het leggen van kaartjes ontwikkelt de begeleider samen met de jongere en/of het gezin een visueel en gestructureerd verhaal.

Deze methodiek is geschikt voor **evaluatievragen die alle veranderingen in kaart willen brengen** (niveau 2, open vraag naar verandering) **én alle factoren die hebben bijgedragen** (niveau 3, open vraag naar werkzame mechanismen en externe factoren).

Voorbeelden van de proeftuinen

Prototype van het traject verhaal dat ontwikkeld werd door een onderzoeker en een moeder die een traject liep binnen breedsporige contextbegeleiding. De meting vond plaats een 3-tal maanden na afloop van het traject.

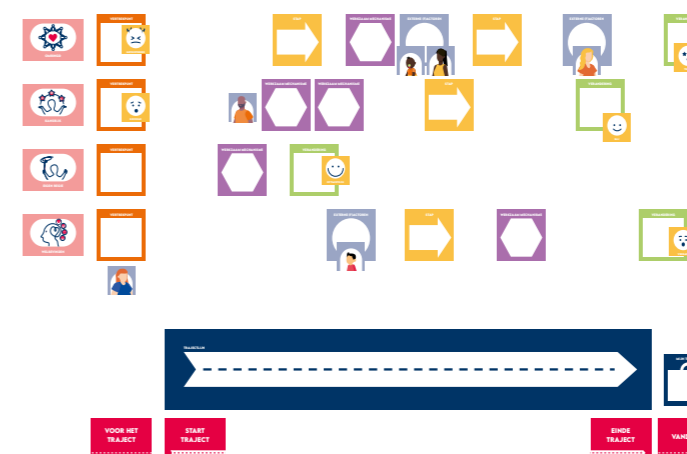

Ervaringen van de proeftuinen

Deelnemers waren vaak verrast door het resultaat. In een delict gericht traject gaf een jongere aan dat hij zijn proces "nog nooit zo had gezien" en hij maakte spontaan een foto van het overzicht. De visuele weergave gaf jongeren en gezinnen meer grip op hun traject en maakte gesprekken betekenisvoller.

Kaartenset Traject Verhalen

Voor deze methodiek werd een kaartenset ontwikkeld waarmee organisaties zelf aan de slag kunnen om trajecten samen met jongeren en/of gezinnen helder en toegankelijk te visualiseren. De doos bevat een tijdslijn, en kaartjes om veranderingen, werkzame mechanismen, en externe (f)actoren weer te geven. Je kan deze aankopen bij de [Aanstokerij](#).

3.2.3 Keuze van de methodiek

In de vorige sectie hebben we 7 methodieken voorgesteld die je kan inzetten voor effectmeting. Hoe bepaal je nu met welke methodiek je aan de slag wil gaan?

De keuze van de methodiek **start met de evaluatievraag**. Zoals hierboven duidelijk benoemd, zijn bepaalde methodieken specifiek bedoeld voor bepaalde evaluatievragen.

- Poppetjes: domein van verandering "omringd"
- Traject verhaal: alle veranderingen, werkzame mechanismen en externe factoren

De andere methodieken kunnen echter voor alle evaluatievragen worden ingezet. Hoe maak je dan de keuze? Dit zijn een aantal **factoren om rekening mee te houden**:

- 1. Wie is je doelgroep?** Houd rekening met de leeftijd, achtergrond, taalbeheersing, reflectievermogen en andere specifieke kenmerken van je doelgroep. Anderstaligen zullen bv. moeite hebben met een elfje. Ook de creatieve voorkeur van je cliënt mag een rol spelen, misschien laat je hen zelf kiezen of ze willen tekenen of schrijven.
- 2. Wie ben jij als begeleider?** Bij welke methodiek voel jij je het meest comfortabel?
- 3. Hoeveel tijd heb je?** De methodieken Outcome Star, tekenen, klei, elfje, afbeeldingen en poppetjes vragen ongeveer evenveel tijd (gemiddeld één uur per meting). Een traject verhaal kan mogelijks iets langer duren omdat het hele traject en alle veranderingen worden in kaart gebracht. Bij Photovoice heeft de cliënt voorafgaand aan de meting tijd nodig om foto's te nemen.
- 4. Heb je iets nodig?** Is het haalbaar om het nodige materiaal (bv. klei) te transporteren? Is de ruimte waar je de meting zal uitvoeren geschikt voor elke methodiek? Voel je jezelf in staat om de methodiek uit te leggen en uit te voeren of heb je hiervoor nog ondersteuning of training nodig?

Tabel 3 hieronder zet alle methodieken nog eens op een rijtje, met enkele aandachtspunten om mee te nemen bij het kiezen van de methodiek erbij.

Methodiek	Wat is het?	Wat kan je meten?	Materiaal	Aandachtspunten
Outcome star	Een ster met meerdere punten. Op elk punt wordt een thema of vraag gescoord met een schaalvraag (0 tot 5 of 10)	Alles	De ster op papier, de vragen of thema's die je wil meten op elke punt.	Denk na hoe je bepaalde thema's introduceert / uitlegt.
Tekenen of klei	Cliënten beelden hun gevoelens en ervaringen uit d.m.v. een tekening of 3D object.	Alles	Papier of stiften OF klei	Zeer geschikt voor kinderen.
Elfje	Een kort gestructureerd gedicht van 11 woorden.	Alles	Papier en balpen	Vraagt taalvaardigheid.
Photovoice	Cliënten maken foto's om hun gevoelens en ervaringen uit te drukken.	Alles	Eventueel een digitale of polaroid camera.	Cliënt heeft tijd nodig om foto's te maken. Houdt rekening met GDPR
Afbeeldingen	Cliënten kiezen een afbeelding of foto die hun gevoelens of ervaringen weergeeft.	Alles	Een set afbeeldingen. Babo voor kinderen Dixit voor jongeren en ouders.	Zeer geschikt voor kinderen, of cliënten/ begeleiders die moeilijker zelf iets creëren.
Poppetjes	Het sociale netwerk van de cliënt wordt visueel gemaakt. De aard en de sterkte van relaties komt in beeld.	Domeinen van verandering "omringd".	Poppetjes, evt. materiaal om ze te versieren. Papier en stiften om de sterkte/ aard van relaties weer te geven.	
Traject verhaal	Een visueel overzicht van het gehele traject van de cliënt.	Alle effecten, werkzame mechanismen en externe (f) actoren.	De kaartenset	Afname vraagt extra tijd.

Tabel 3: Overzicht methodieken + aandachtspunten om een geschikte methodiek te kiezen

Je kan er als organisatie voor kiezen om **allemaal met dezelfde methodiek** te werken of je kan **teams of begeleiders ook vrij laten** om de methodiek te kiezen die het best aansluit bij hun eigen werkwijze en de specifieke behoeften van hun cliënten. Die keuzevrijheid draagt ook bij aan eigenaarschap en motivatie van begeleiders om met effectmeting aan de slag te gaan. Je zal resultaten van verschillende metingen/ cliënten nog steeds kunnen samenleggen en vergelijken. De creatieve methodiek is namelijk slechts het startpunt om een gesprek op gang te brengen over de veranderingen en/of werkzame mechanismen die je in kaart wil brengen. Enkel als je voor de Outcome Star kiest, is het wel aan te raden om deze in alle metingen te gebruiken, zodat je scores kan samenleggen en vergelijken.

Met welke methodieken gaan jullie aan de slag?

Reflectievragen:

- Welke methodiek is geschikt voor onze evaluatievraag?
- Willen we allemaal met dezelfde methodiek werken? Of laten we onze teams / begeleiders hier vrij in?
- Welke methodiek is haalbaar voor onze cliënten? Wat past best bij onze doelgroep?
- Waar voelen onze begeleiders zich het meest comfortabel bij?

Notities:

3.2.4 Het bijhorend gesprek

Zoals hierboven vermeld volgt er na het creatieve proces altijd een gesprek om de creatieve output goed te begrijpen (verkennen) en de nodige informatie te verzamelen om de evaluatievraag te beantwoorden (verdiepen). De creatieve output en het bijhorend gesprek zijn onlosmakelijk verbonden.

Verkennen: wat heeft de cliënt gemaakt

In de eerste fase van het gesprek moet het voor jou als begeleider duidelijk worden wat de cliënt heeft gemaakt. Wat zie je? Wat stelt de tekening of het kleiwerk voor? Wat betekenen de gekozen woorden in het elfje? Waar heeft de cliënt foto's van getrokken, of wat ziet hij/zij in de afbeeldingen die hij heeft gekozen? Wie zijn alle poppetjes in het netwerk van de cliënt?

Verdiepen: hoe biedt dit een antwoord op de evaluatievraag

In de tweede fase wil je begrijpen waarom de cliënt een bepaalde output heeft gemaakt of gekozen. De vragen die je kan stellen om te verdiepen hangen af van het **niveau van de evaluatievraag** (zie piramide in Sectie 2.2). Op niveau 1 (situatie beschrijven) heb je één creatieve output, voor evaluatievragen op niveaus 2-3-4 heeft de cliënt twee creatieve outputs gemaakt, één om de huidige situatie voor te stellen en één om de situatie bij de start van het traject voor te stellen. Tabel 4 geeft concrete voorbeelden van verdiepende vragen op deze verschillende niveaus en voor verschillende methodieken. In het stappenplan illustreren we dit nog verder voor enkele voorbeeld casussen.

Niveau	Methodiek	Mogelijke verdiepende vragen
Niveau 1 Situatie beschrijven	Outcome star	Waarom heb je deze score gekozen?
	Tekening / klei Photovoice	Wat vertelt deze tekening/kleiwerk/foto... over jouw gevoel van verbondenheid/ veiligheid/welbevinden?
	Afbeeldingen	Waarom heb je deze afbeelding gekozen? Wat vertelt dit elfje over jouw gevoel van ...
	Elfje	Waarom heb je deze woorden gekozen? Wat zie je erin dat past bij hoe verbonden/ veilig ... jij je nu voelt?
Niveau 2 Verandering in kaart brengen	Outcome star	Waarom is de score nu lager/ hoger dan bij de start van de begeleiding? Je hebt nu een 5 gekozen en de vorige keer een 4. Wat is er veranderd dat je nu een hogere score geeft?
	Tekeningen / klei Photovoice Afbeeldingen Elfje	Als we deze 2 tekeningen/ foto's/ elfjes naast elkaar zien, wat vertellen ze dan over hoe jouw gevoel van verbondenheid/ veiligheid/ welbevinden ... veranderd is sinds de start van het traject? Wat valt er op als je deze 2 tekeningen/ foto's/ elfjes ... vergelijkt?
Niveau 3 Zoeken naar werkzame mechanismen en externe (f)actoren	Alle methodieken	<p>ALGEMEEN</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ik zie dit verschil, wat maakte dat dit er was? - Wat maakte dat deze verandering gebeurde? Wat heeft hierbij geholpen? <p>FOCUS OP WERKZAME MECHANISMEN BINNEN DE BEGELEIDING</p> <ul style="list-style-type: none"> - Welke elementen van de begeleiding hebben een rol gespeeld? - Wat heeft de begeleiding hier binnengebracht dat er daarvoor niet was en waardoor dingen konden veranderen? - Als de begeleiding er niet geweest zou zijn, hoe zou het dan vandaag zijn? Waren er dingen dan op dezelfde manier veranderd? <p>FOCUS OP EXTERNE (F)ACTOREN</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zijn er nog dingen die in jouw leven zijn gebeurd, of mensen, die een rol hebben gespeeld in de verandering?

Tabel 4: Verkennende en verdiepende vragen voor verschillende niveaus van evaluatievragen.

Wat met niveau 4?

Op niveau 4 wil je als organisatie de werkzame mechanismen van jouw begeleiding concreet en grondig genoeg begrijpen om eruit bij te leren en waar nodig jullie aanpak aan te passen. Op dit niveau is het bijvoorbeeld niet voldoende dat de cliënt aangeeft dat gesprekken met de begeleider hebben geholpen. Er gebeuren veel gesprekken tijdens de begeleiding. Wat was het juist dat deze gesprekken binnenbrachten dat er daarvoor niet was en dat verandering mogelijk maakte? Was het bv. belangrijk dat alle partijen (ouders, kinderen, ...) evenwaardig aan bod kwamen en elkaars standpunt konden horen? Of ...

Voorbeelden met input van de proeftuinen

Werkzame mechanisme dat werd aangehaald	Doorvragen	Werkzame mechanisme van de behandeling
Gesprekken met de begeleider	“Wat maakte dat die gesprekken nu net voor verandering zorgden?”	“De begeleider nam zelf initiatief en opende het gesprek, ik werd soms aan het woord gelaten, wanneer ik niet wou antwoorden was dit ook oké.”
Bezoek met de begeleider aan voetbalclub	“Wat maakte dat de begeleider hier voor verandering zorgde?”	<p>“Ik had zelf nooit gedacht dat dit nog kon, de begeleider stelde me verschillende mogelijkheden voor om beter te doen, ik mocht zelf kiezen en dat betekende veel voor mij.”</p> <p>“Ik dacht eigenlijk dat ik alleen moest gaan en dat durfde ik niet, maar hij ging met me mee dat maakte dat ik de sprong durfde maken, later lukte het om alleen te gaan.”</p> <p>“Soms twijfelde ik wel, maar omdat de begeleider me soms vroeg wat er goed ging en wat nog moeilijk liep maakte dat het me wel lukte.”</p>
Afspraken die met ouders gemaakt werden door de begeleider	“Wat maakte dat die afspraken net werkte? Wat maakte dat de begeleider hiervoor verandering zorgde?”	<p>“De begeleider liet zowel mij als mijn ouders aan het woord bij het maken van de afspraken.”</p> <p>“We moesten de afspraken ook echt ondertekenen, hierdoor voelde ik wel dat het moest.”</p> <p>“Regelmatig blikten we erop terug, ook werd telkens de vraag gesteld of de afspraken nog goed waren of er iets gewijzigd moest worden.”</p>
Doordat de begeleiding aan huis kwam voelde ik me beter in men vel	“Welke aspecten van het aan huis komen van de begeleider maakte dat je je beter voelde?”	<p>“De begeleider gaf me een welkom gevoel, ze begroette me en was oprecht geïnteresseerd.”</p> <p>“Ze was ook heel transparant en legde op voorhand heel duidelijk uit wat ik wel en niet mocht verwachten, hierdoor voelde het voor mij meer veilig”.</p> <p>“We gingen ook aan de slag met een bepaalde methodiek hierdoor kreeg ik veel inzicht in wat me stress bezorgde en kon ik er zelf iets aan gaan doen.”</p>

Dit niveau hangt heel erg af van de specifieke aanpak van de begeleiding en waar jouw organisatie over wil bijleren. We kunnen hier geen algemene richtvragen geven. Hopelijk geven de voorbeeldjes al wel wat inspiratie!

Vooruitblik op de toekomst

Het gesprek dat op gang komt tijdens de effectmeting biedt ook opportuniteiten om samen met de cliënt naar de toekomst te kijken. Dit valt buiten de effectmeting (tenzij dit expliciet is opgenomen in de evaluatievraag), maar kan een waardevol deel zijn van de begeleiding.

Bij de outcome star kan je bevragen wat er zou moeten veranderen om de score eentje te verhogen. En wat ervoor nodig zou zijn om die verandering te bereiken. Wat kunnen cliënten hier zelf voor doen, waarbij hebben ze ondersteuning nodig van anderen (jou als begeleider als het traject nog verderloopt, hun netwerk, andere instanties, ...)

Bij de creatieve methodieken zou je cliënten kunnen vragen om ook output (tekening, kleiwerk, elfje, opstelling van poppetjes, gekozen kaartje) over hun hoop voor de toekomst te maken. Welke verandering beelden ze dan uit? Wat is ervoor nodig om die gewenste toestand te bereiken?

3.3 Effectmeting implementeren

In de vorige delen van het draaiboek heb je nagedacht over je evaluatievraag (wat meten), en de methodiek die je wil gebruiken (hoe meten). Hoe ga je nu concreet aan de slag?

Om jouw plan van aanpak te bepalen heb je nog een antwoord nodig op volgende vragen:

- Bij wie ga je meten?
- Wie doet wat?

3.3.1 Bij wie ga je meten?

Je kan ervoor kiezen om **bij alle cliënten** een effectmeting uit te voeren, als vast onderdeel van de begeleiding. Zoals hierboven vermeld, biedt de meting ook voor de cliënt zelf meerwaarde als moment van reflectie en om een beeld te krijgen van de evolutie die hij/zij heeft doorgemaakt. Als dit voor jouw organisatie niet haalbaar lijkt, kan je ervoor kiezen om enkel **binnen een bepaald team of module** met effectmeting aan de slag te gaan. Of je spreekt af om **gedurende een zekere periode** te meten, tot je voldoende informatie verzameld hebt om je evaluatievraag te beantwoorden.

Het is belangrijk om bij effectmeting steeds **rekening te houden met de context en de draagkracht** van de cliënt. Wanneer een jongere en/of gezin zich in een acute crisis bevindt, kan een bijkomende meting als belastend of overweldigend worden ervaren. Tegelijk is het belangrijk om niet te snel te besluiten dat meten in zo'n situatie onmogelijk is. Sta even stil bij je eigen twijfel: komt die voort uit de situatie van de jongere en/of het gezin, of speelt ook je eigen terughoudendheid een rol? Wanneer je enkel meet in "vlot lopende" trajecten of bij gezinnen waar het contact gemakkelijk verloopt, creëer je (onbedoeld) een vertekend beeld. Zo sluipt er bias in de resultaten en mis je net waardevolle inzichten. Het zijn vaak de complexere of moeilijker lopende trajecten die ons het meest leren. Daar wordt zichtbaar wat wél een verschil maakte, hoe klein ook, of wat cliënten gemist hebben in de begeleiding. Precies in die nuance schuilt de echte meerwaarde van effectmeting.

Een tweede vraag is **wie je binnen een bepaald gezin gaat bevragen**. Enkel de jongere of ouders waar de begeleiding zich op focust? Of alle gezinsleden? Ook hier is geen éénduidig antwoord op te geven. Als de evaluatievraag zich focust op een individuele ervaring, bv. het welbevinden van een jongere, kan het voldoende zijn om alleen de jongere zelf te bevragen. Bij bv. een evaluatievraag over veiligheid kan het interessant zijn om meerdere gezinsleden te betrekken, om verschillen in beleving tussen gezinsleden te capteren. Net zoals bij begeleidingsactiviteiten heeft het voor- en nadelen om apart of samen met gezinsleden aan de slag te gaan. Effectmetingen kunnen volledig apart worden uitgevoerd, om beïnvloeding te voorkomen. Gezinnen samen creatief aan de slag laten gaan (ieder maakt zijn/haar eigen output) en hier samen over reflecteren in het bijhorende gesprek kan anderzijds inzicht bieden in elkaars ervaring en gevoelswereld (zie ervaringen hieronder).

Ervaringen van de proeftuinen

Binnen de proeftuinen zagen we hoe verschillend er werd omgegaan met de vraag wie precies betrokken werd in de bevraging. Elke proeftuin maakte hierin eigen, door-dachte keuzes. Sommige teams kozen ervoor om vooral met de jongeren creatief aan de slag te gaan, wat veilige en krachtige individuele verhalen opleverde. Andere proeftuinen besloten om het hele gezin te betrekken in het proces. Dat zorgde voor bijzonder rijke en verbindende momenten.

Wanneer gezinsleden elkaars creatieve output konden zien, ontstond er spontaan inzicht in elkaars beleving. Het werd duidelijk dat eenzelfde traject voor ieder gezinslid soms een andere betekenis had, met eigen veranderingen, werkzame mechanismen en externe factoren. De gezamenlijke documentatie nam wat meer tijd in beslag, maar leverde ook sterke inzichten op.

In één proeftuin ging een gezin samen met klei aan de slag. De dochter was zichtbaar nieuwsgierig naar het verhaal achter het werk van haar mama, en omgekeerd. Wat volgde was een gesprek dat anders nooit spontaan zou zijn ontstaan. De dochter kreeg zicht op wat het traject voor haar moeder had betekend, terwijl de moeder ontroerd luisterde naar de veranderingen die haar dochter benoemde. Het werd een moment van erkenning, verbinding en verdieping binnen de begeleiding.

3.3.2 Wie voert de metingen uit?

De meting kan worden uitgevoerd door de begeleider zelf of een externe persoon. Beide opties hebben hun eigen voor- en nadelen, afhankelijk ook van de cliënt.

Wanneer begeleiders zelf de metingen uitvoeren, biedt dit het voordeel dat de gegevens meteen handlingsgericht kunnen worden ingezet. Dit maakt de metingen direct relevant voor zowel de begeleiding als de cliënt. Daarnaast is de respons vaak hoger omdat de metingen plaatsvinden tijdens contactmomenten, zoals evaluatiegesprekken of huisbezoeken.

Het risico op sociaal wenselijke antwoorden is belangrijk om in het achterhoofd te houden. Bij sommige cliënten zal dit groter zijn wanneer de begeleider zelf de vragen stelt. Daarom is het belangrijk dat begeleiders objectief blijven en methodieken inzetten die neutraliteit ondersteunen, zoals creatieve werkvormen. Anderzijds zullen sommige cliënten net sociaal wenselijker antwoorden bij iemand die ze niet kennen en waarmee geen vertrouwensband werd opgebouwd.

Het inschakelen van een extern persoon vraagt extra middelen, wat niet evident is voor veel organisaties.

Ervaringen van de proeftuinen

Binnen de proeftuinen werd bij 5 proeftuinen de meting door de begeleiders zelf uitgevoerd, 1 proeftuin hanteerde een onafhankelijke impactmeter. Deze maakte op voorhand kennis met het gezin en kwam later de metingen afnemen. Wanneer de vertrouwde begeleider de meting uitvoerde, bleek de bestaande relatie vaak een grote meerwaarde. Zo was in een traject een jongen erg verlegen; bij een nieuwe persoon zou hij wellicht nauwelijks iets gezegd hebben, terwijl het gesprek met zijn eigen begeleider net verrassend veel diepgang kreeg. Tegelijk zagen we ook het omgekeerde. Bij een onzeker meisje merkte een begeleider dat de antwoorden sterk sociaal wenselijk gekleurd waren, waardoor het minder ideaal was dat zij zelf de meting afnam. Dit kwam niet voor bij de externe persoon. Bij sommige begeleiders leefde de bezorgdheid dat een externe persoon controlerend zou kunnen aanvoelen. Wanneer een onafhankelijke persoon het traject in beeld brengt, vraagt dat bijgevolg duidelijke communicatie en goede opvolging, zodat het ervaren wordt als een leer- en groeikans in plaats van een evaluatie. Wat vooral naar voren kwam, is dat beide keuzes waardevol kunnen zijn – zolang ze doordacht en transparant worden ingezet. Het gesprek hierover alleen al vergrootte het bewustzijn rond positie, rol en impact van de begeleider binnen het traject.

WERKBLAD 5

Evaluatievraag	Methodiek	Wanneer in het traject meten	Wie bevragen	Wie voert uit	Tools, templates, waar data verzamelen?

Plan van aanpak

Dit plan van aanpak brengt al jullie werk van de vorige werkbladen samen en maakt concreet hoe de effectmeting zal worden geïmplementeerd.

Notities:

4 RAPPORTEREN, BETEKENIS GEVEN EN ACTIE ONDERNEMEN

Het draaiboek heeft je tot nu toe geholpen om

1. Te onderzoeken of jouw organisatie klaar is voor effectmeting (motief, middelen, mogelijkheden)
2. Wat jouw organisatie wil meten (evaluatievragen)
3. Hoe jouw organisatie gaat meten (keuze van de methodiek + plan van aanpak)

Hiermee kan je aan de slag om effectmetingen uit te voeren bij kinderen, jongeren en gezinnen. Maar wat dan? Hoe captureer je informatie uit de metingen? Hoe rapporteer je alle informatie om jouw evaluatievragen te beantwoorden? En wat doe je dan met die antwoorden?

Effectmeting vraagt tijd en inzet van begeleiders en organisaties. Het is daarom heel belangrijk dat die geïnvesteerde tijd iets oplevert. In dit laatste deel van het draaiboek helpen we je op weg om je data te rapporteren, er betekenis aan te geven, en vanuit die betekenis actie te ondernemen.

4.1 Rapporteren

Je hebt een effectmeting uitgevoerd bij een cliënt. Proficiat! Hopelijk was het een boeiend gesprek en heb je – afhankelijk van de evaluatievraag van jouw organisatie - nieuwe inzichten opgedaan over de situatie van de cliënt, wat er voor hem of haar veranderd is tijdens het traject, en hoe contextbegeleiding daaraan heeft bijgedragen. Nu zit dat allemaal nog vers in je geheugen. Maar ook over 6 maanden of een jaar moeten de inzichten uit deze meting beschikbaar zijn, niet enkel voor jou, maar ook voor jouw organisatie.

De template hieronder helpt je om alles wat belangrijk was uit de effectmeting te captureren en bewaren in een helder en overzichtelijk verslag. Je vindt dit ook in [bijlage 1](#) of je kan het [hier](#) afprinten. Je mag het template zeker aanpassen, of gebruik maken van jullie eigen manier van rapporteren, zolang alle belangrijke data, vooral over **effecten en werksamenwerkingen**, maar goed wordt bijgehouden.

Spreek binnen jouw organisatie goed af waar de rapporten bewaard worden. Dit kan als deel van het cliëntendossier, of je kan een aparte map maken voor effectmetingen. Houd rekening met GDPR regels.

Template voor rapportage door begeleider

1. Info traject

Module	
Start	
Reden aanmelding	
Relevante context cliënt	
Belangrijkste activiteiten binnen de begeleiding	

2. Info meting

Datum meting	
Bij wie werd gemeten? (Leeftijd, gender, rol binnen het gezin)	
Evaluatievraag	
Methodiek	
Meting	<p>Momentopname (niveau 1)</p> <p>Eindmeting met terugkijk naar de start</p> <p>Tussentijdse meting met terugkijk naar de start</p>

3. Creatieve output

Kopieer hier (een afbeelding van) de creatieve output (of de Outcome star)

Beschrijving creatieve output	<p>Hier beschrijf je de output op basis van de verkennende vragen in je bijhorend gesprek. Wat maakte de jongere/het gezin? Wat wil hij/zij daarmee weergeven?</p> <p>Vb. De jongere maakte met klei een zon die ... weergeeft.</p>
-------------------------------	---

4. Veranderingen - Werkzame mechanismen - Externe (f)actoren

Enkel voor evaluatievragen op niveau 2, 3 of 4

	Verandering	Werkzame mechanismen	Externe (f)actoren
	Vergelijk de huidige output met eerdere output om te zien welke positieve of negatieve veranderingen er zijn opgetreden.	Noteer welke aspecten <u>van de begeleiding</u> volgens de cliënt of de output het meest effectief waren in het zorgen voor de verandering. Wees voldoende specifiek!	Wat zijn belangrijke externe invloeden? Vb. Opstart van therapie, verandering in gezinscontext, wissel school, ...
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			

5. Conclusie

Wat verraste of viel op in de resultaten en het proces?	
Wat leerde je over de evaluatievraag vanuit deze meting?	
Welke acties of aanpassingen zijn er nodig binnen dit traject? (Indien geen eindmeting)	
Zijn er acties of aanpassingen waarmee we onze begeleiding /organisatie kunnen verbeteren?	

Voorbeeld van de proeftuinen

Om de casussen zo geanonimiseerd mogelijk weer te geven wordt er geregeld info niet weergegeven (X).

Template voor rapportage door begeleider

1. Info traject

Module	Breedsporige Contextbegeleiding
Start	X
Reden aanmelding	-School kinderen -Opvoedingsondersteuning -Diagnose zoon
Relevante context cliënt	X
Belangrijkste activiteiten binnen de begeleiding	(Op moment van meting stond deze vraag nog niet in de template.)

2. Info meting

Datum meting	X
Bij wie werd gemeten? (Leeftijd, gender, rol binnen het gezin)	30+ 30+ 12+ 6+, papa mama zus en broer
Evaluatievraag	Welke veranderingen ervaren KJG (op alle domeinen van verandering)? Wat zijn de werkzame factoren? Wat is onze bijdrage in deze verandering? Waar maken wij het verschil?
Methodiek	Afbeeldingen: Dixit kaarten
Meting	Momentopname (niveau 1) X Eindmeting met terugkijk naar de start Tussentijdse meting met terugkijk naar de start

3. Creatieve output

Beschrijving creatieve output	<p>Na afronding:</p> <p>Kaart met visjes en bed in de zee: de jongste zoon slaapt nu in zijn eigen bed, is droog, is rustiger, hij droomt goed, speelt met de gitaar. Er is meer rust in huis.</p> <p>Slak met windmolen op zijn huisje: Het is traag gegaan maar gaat de goede kant uit. Het strikje bij de slak is er omdat het een blijde slak is. Het gaat terug goed met de kinderen, het is rustiger.</p> <p>Gekleurde huisjes met vogel (gat): de dochter heeft dit kaartje gekozen omdat ze een lichte afbeelding wou. Het is beter geworden en ze is zelf rustiger geworden.</p> <p>Start:</p> <p>Donkere afbeelding met cirkel: er was enkel duisternis, geen uitweg, alles was zwart</p> <p>Vulkaanuitbarsting: er was chaos, schreeuwen, onrustig, strijd. Er waren veel onderzoeken en stress hierdoor.</p>
-------------------------------	---

4. Veranderingen - Werkzame mechanismen - Externe factoren

	Verandering	Werkzame mechanismen	Externe (f)actoren
1	Er is meer ontspanning, rust , er zijn geen spanningen meer.	<ul style="list-style-type: none"> -Hulp bij en naar andere instanties toe -Meegaan, dingen helpen regelen -Luisteren Uitleg geven 	<p>Opstart medicatie zoon</p> <p>Scheiding ouders en komen beter overeen dan voor de scheiding. Er is meer emotionele ruimte.</p>
2	Er is meer structuur . Iedereen doet hetzelfde. Als het op twee plekken werkt, weten ze dat het werkt.	<ul style="list-style-type: none"> -Tips geven en dingen voorstellen. -Aangemoedigd te blijven staan en dit te doen. -Uitleg geven 	<p>Zelf dingen opzoeken</p> <p>Opstart begeleiding vanuit de KIDS rond ASS</p>
3	Er zijn duidelijke regels en afspraken zowel van mama en papa en ze hebben beiden zo veel mogelijk dezelfde regels.	<ul style="list-style-type: none"> -Aangemoedigd te blijven staan en vol te houden (doorzetten en consequent zijn). -Luisteren Tips geven die werken en dingen voorstellen 	<p>Scheiding ouders: meer ruimte om te blijven staan. Rustmomenten als ouder</p> <p>Volhouden en niet te snel opgeven omdat tips niet meteen werken</p>
4	De dochter is behulpzamer en zelfstandiger geworden. Ze neemt taken op en fietst zonder problemen alleen naar school.	<ul style="list-style-type: none"> -Tips geven die werken en dingen voorstellen. -Aangemoedigd te blijven staan en vol te houden. 	<p>De dochterervaart meer rust thuis na de scheiding van haar ouders</p>
5	Het loopt goed op de school van de kinderen.	<ul style="list-style-type: none"> Hulp geven rond school Mee-gaan naar schooloverleg 	<p>Opstart medicatie zoon</p> <p>Verandering school dochter naar het middelbaar</p>

5. Conclusie

Wat verraste of viel op in de resultaten en het proces?	De creatieve output toont een evolutie van chaos en duisterheid naar rust, structuur en emotionele ruimte. De kinderen slapen beter, zijn zelfstandiger en er is meer harmonie in huis.
Wat leerde je over de evaluatievraag vanuit de case?	<p>Werkzame factoren waren o.a.:</p> <p><i>Praktische tips en uitleg</i></p> <p><i>Luisterende houding van de begeleiding</i></p> <p><i>Hulp bij externe instanties en schooloverleg</i></p> <p><i>Aansporing om vol te houden en consequent te blijven</i></p> <p>Externe invloeden:</p> <p><i>Scheiding van de ouders (leidde tot meer rust)</i></p> <p><i>Opstart medicatie zoon</i></p> <p><i>Schoolwissel dochter</i></p>
Zijn er acties of aanpassingen waarmee we onze begeleiding / organisatie kunnen verbeteren?	Blijf inzetten op structuur, samenwerking tussen ouders en ondersteuning bij externe partners zoals school en hulpverlening.

Ervaringen van de proeftuinen

In deze fase van het project zagen we dat conclusies nog **erg gestructureerd** en bijna letterlijk werden opgebouwd: veranderingen, werkzame mechanismen en externe (f)actoren werden één voor één expliciet ingevuld. Dat gaf houvast en duidelijkheid, maar voelde soms ook wat schools of administratief aan. Het uiteindelijke doel is net om deze bouwstenen **functioneler te integreren in een gedragen en betekenisvolle conclusie**.

We merkten bovendien dat sommige proeftuinen de **rapportage zeer uitgebreid** aanpakten. Hoewel die grondigheid getuigt van engagement, is het niet de bedoeling dat begeleiders uren besteden aan het invullen van templates. De ambitie is net om dit **be-knopt en haalbaar** te houden binnen de dagelijkse praktijk. **Oefening** bleek hierin een cruciale sleutel: hoe vaker teams ermee werkten, hoe gericht en bondiger ze konden formuleren.

Wat vooral duidelijk werd, is dat we niet mogen verwachten dat begeleiders dit vanzelf beheersen. Het betrouwbaar benoemen van veranderingen, werkzame mechanismen en externe (f)actoren – en daaruit een onderbouwde conclusie formuleren – vraagt **tijd, reflectie en training**. Zoals eerder in dit draaiboek aangehaald, zijn investering in ondersteuning en oefenkansen essentieel om dit op een kwaliteitsvolle en duurzame manier in de praktijk te verankeren.

4.2 Betekenis geven en actie ondernemen

In dit draaiboek leggen we de nadruk op het **belang van sensemaking**. Hiermee bedoelen we een gezamenlijk proces waarbij je alle data op tafel legt en samen reflecteert over hoe deze gegevens een antwoord kunnen bieden op de evaluatievraag van jouw organisatie, en welke acties hieruit volgen. Je kan bij sensemaking workshops naast begeleiders, ook het bestuursorgaan, partnerorganisaties, vrijwilligers en/of de cliënten zelf uitnodigen. Zo'n gezamenlijk proces waarin iedereen zijn perspectief kan delen, vergroot het eigenaarschap over de resultaten en zorgt voor breed gedragen aanbevelingen die aansluiten bij de evaluatievragen en de aanpak van de organisatie.

Je kan sensemaking doen **op casusniveau of op organisatieniveau**. Op casusniveau bekijk je de data van één client. Dit kan bijvoorbeeld op een teamoverleg op moment dat een traject wordt afgesloten. Op organisatieniveau leg je data van verschillende (zo veel mogelijk) cliënten samen om tot overkoepelende inzichten voor jouw organisatie te komen. Hiervoor organiseer je best een apart moment.

4.2.1 Voorbereiding

Een eerste stap is het verzamelen en organiseren van alle data die verzameld werd voor de casussen die je wil bespreken. Dit omvat de rapportage van de effectmetingen (zie 4.1), maar ook registratiegegevens (bv. uit Jeugdlink), verslagen en/of andere bevragingen die werden uitgevoerd. Je kan alles bundelen in een fysieke of digitale map.

Bij een sensemaking op casusniveau kan je alle data visueel voorstellen op een grote flip die het verhaal van de case vertelt (context, begeleidingsactiviteiten, veranderingen, werkzame mechanismen en externe factoren). Wees gerust creatief!

Voorbeeld van de proeftuinen

Weergave van een casus die men hanteerde binnen effectmeting en waar men veranderingen, werkzame mechanismen en externe (f)actoren naging binnen sense making op casusniveau. Evaluatievraag situeerde zich op niveau 2-3-4.

Weergave van een casus die men hanteerde binnen effectmeting waar men initieel op niveau 1 werkte en men in de sensemaking graag nog wou verdiepen naar niveau 2-3, evaluatievraag situeerde zich binnen het domein omringd.

Ervaring van de proeftuinen

Binnen de proeftuinen hebben we deze oefening effectief gemaakt. Met meer dan 70 verzamelde cases konden we overstijgende inzichten formuleren en onderbouwde beleidsaanbevelingen doen. Het was bijzonder motiverend om te zien hoe creatieve, praktijk nabije methodieken niet alleen individuele verandering zichtbaar maken, maar ook input leveren voor organisatieontwikkeling en beleid.

Bij een sensemaking op **organisatieniveau** is het aan te raden dat iemand ter voorbereiding van de workshop een eerste analyse doet van alle verzamelde data.

Stap 1: verzamel alle data van alle casussen op een gestructureerde manier in een tabel (zie [hier](#) als apart Excel werkdocument).

Stap 2: vat de belangrijkste terugkerende veranderingen, werkzame mechanismen en externe (f)actoren samen (zie voorbeeld hieronder, ook als invuldocument in [bijlage 2](#) en apart af te printen [hier](#)). Dit kan kwalitatief, eventueel kan je ook tellen in hoeveel casussen een bepaalde verandering of mechanisme werd benoemd. Komen er bepaalde categorieën naar boven? Zijn er bepaalde veranderingen of mechanismen die uniek zijn aan één bepaalde casus?

Artificiële intelligentie kan een ondersteunende rol spelen bij het analyseren van patronen in verandering, het herkennen van werkzame mechanismen en het in kaart brengen van externe factoren. Gebruik AI hierbij als aanvullende bron van reflectie, niet als vervanging van je eigen dataverzameling of professionele inschatting.

Ga steeds zorgvuldig om met de informatie die je invoert: vermijd persoonsgegevens en wees kritisch voor de resultaten die je terugkrijgt. Leg AIinzichten altijd naast je eigen data en kijk na of de voorgestelde patronen effectief terugkeren in je metingen. Zo behoud je de betrouwbaarheid en transparantie van je effectmeting.

Een voorbeeld van een veilige en duidelijke prompt om patronen te laten analyseren:

'We voerden een effectmeting uit die bestond uit XX metingen. We gebruikten hiervoor de methode XX en onze evaluatievraag was XX. Kan je de belangrijkste terugkerende veranderingen, werkzame mechanismen en externe factoren identificeren op basis van deze informatie?'

Je kan deze eerste analyse vooraf delen met de deelnemers van de sensemaking workshop, zodat ze de informatie kunnen doornemen en voorbereid aan de workshop beginnen. Je kan er ook voor kiezen om de bevindingen pas tijdens de workshop te presenteren, zodat de groep samen een eerste blik werpt op de gegevens. Dit kan verrassingen opleveren en discussie stimuleren.

4.2.2 Het proces van betekenis geven

Tijdens een sensemaking workshop worden de data besproken aan de hand van een gestructureerd reflectieproces met drie stappen.

Hieronder geven we enkele reflectievragen mee voor elke stap.

Stap 1: What

- Wat zien we in de data? Welk beeld ontstaat hier?
- Wat valt op? Wat verrast het meest?
- Wat waren de doelen/ verwachtingen van dit/deze traject(en) bij het begin? Vergelijk dit met wat je nu ziet.

Stap 2: So What

- Wat betekent deze data? Wat zou een reden kunnen zijn voor bepaalde patronen of verschillen?
- Wat leren we uit deze casus(sen) over de evaluatievraag?
- Verzamelen we de juiste data om de evaluatievraag te beantwoorden? Stellen we de juiste vragen in onze effectmeting? Gebruiken we de juiste creatieve methodiek?

Stap 3: Now What

- (Niveau casus) Zijn er in één van de casussen aanpassingen in aanpak nodig?
- (Niveau organisatie) Doen we in onze begeleidingen de juiste dingen om onze doelen te bereiken? Wat kunnen we beter of extra doen? Wat moeten we niet meer doen? Waar kunnen we morgen mee beginnen?
- (Niveau effectmeting) Zijn er aanpassingen in onze aanpak van effectmeting nodig om onze evaluatievragen beter te kunnen beantwoorden? Willen we onze evaluatievragen aanpassen/ verfijnen? Werken de templates voor ons/ rapporteren we de juiste dingen na een meting?

[Bijlage 3](#) bevat een invuldocument om jullie discussie en bevindingen te registreren. Je kan dit [hier](#) ook apart afprinten.

Voorbeeld van de proeftuinen

Hieronder delen we het resultaat van onze eigen sensemaking op organisatieniveau van 8 casussen van één van de proeftuinen.

Welke data werd meegenomen?

De acht casussen omvatten gezinnen in complexe situaties: **scheiding, hoogconflict, ASS/ADHD, emotionele disregulatie, beperkte netwerk en opvoedingsonzekerheid en gebrek aan structuur in het gezin**. De creatieve methodieken (**klei, Dixit, Babo-kaarten, Outcome Star**) werden gebruikt om verandering zichtbaar en bespreekbaar te maken. De casussen tonen trajecten van 3 tot 11 maanden, met kinderen van 6 tot 13 jaar en ouders tussen 30 en 45 jaar.

Output

Kinderen	Ouders	Gezinsklimaat
<ul style="list-style-type: none"> • Meer rust, minder escalaties (bij ADHD/ASS, prikkelgevoeligheid, conflictcontexten). • Betere emotieregulatie: kinderen herkennen sneller hun spanningsniveau en zoeken een veilige plek op. • Meer autonomie: alleen fietsen, zelf keuzes maken, meer inspraak. • Meer positieve interacties met ouders: knuffels, samen activiteiten, minder strijd. • Veiligheidsgevoel stijgt: minder ruzies tussen ouders, voorspelbare afspraken. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rustiger reageren, pauzeknop gebruiken, minder escaleren. • Meer consistentie tussen ouders (ook in gescheiden context). • Meer inzicht in noden van het kind (prikkelers, triggers, hechting, emoties). • Meer zelfzorg en netwerkgebruik (familiehulp, auti-coach, dagtherapie). • Meer pedagogische afstemming: duidelijke afspraken, structuur, voorspelbaarheid. 	<ul style="list-style-type: none"> • Minder conflicten, meer harmonie. • Meer verbinding: samen activiteiten, meer lachen, meer contact. • Meer duidelijkheid en structuur: dagplanning, afspraken rond schermtijd, wisselmomenten. • Meer veiligheid: zowel emotioneel als praktisch.

*er werden telkens min. 3 en max. 6 veranderingen per casus weergegeven.

Werkzame factor	Toelichting
Duidelijkheid & structuur	Dagstructuur, afspraken, voorspelbaarheid, grenzen --> rust & veiligheid, uitleg over begeleiding.
Aanklappende aanwezigheid	Wekelijkse bezoeken, herhaling, blijven staan, volhouden.
Actief luisteren & erkenning	Kinderen en ouders voelen zich gezien, gehoord, serieus genomen.
Netwerkversterking	Familiehulp, auticoach, school, CLB --> gedeelde verantwoordelijkheid.
Parallel proces	Begeleider modelleert rust, verbinding, reflectie --> ouders nemen dit over.
Transparantie & eerlijkheid	Helpt bij vertrouwen, vooral bij kinderen met ASS/ADHD.
Gezamenlijke ouderlijke lijn	Consistentie tussen ouders vermindert escalaties.

Terugkerende externe (f)actoren

- Scheiding of net na scheiding soms rust, soms chaos.
- Schoolwissels -> vaak positief effect op rust.
- Medicatie (opstart/afstemming) -> grote impact op prikkelverwerking.
- Dagtherapie of psychologische ondersteuning -> versterkt stabiliteit.
- Aanwezigheid van steunfiguren (C., L., oma, auticoach) -> cruciaal.

Stap 1: What	
<p>Wat zien we in de data?</p> <p>Welke beeld ontstaat hier?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gezinnen boeken vooruitgang wanneer structuur, verbinding en rust aanwezig zijn. • De aanklampende houding van begeleiders creëert vertrouwen en continuïteit. • Netwerkactivatie blijkt een sterke hefboom: wanneer het netwerk betrokken wordt, versnelt verandering. • Ouders groeien wanneer hun inspanningen gezien en erkend worden. • Kinderen floreren wanneer ouders rustiger reageren; ouderlijke regulatie en kindregulatie lopen opvallend parallel.
<p>Wat valt op? Wat verrast het meest?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De consistentie van patronen over acht casussen heen. • De kracht van herhaling: niet één gesprek, maar blijven terugkomen op afspraken, emoties en triggers. • De sterke impact van ouderlijke afstemming in gescheiden contexten: consistentie tussen ouders voorspelt minder escalaties. • Kindparticipatie blijkt rustgevend en regulerend, meer dan soms verwacht.
<p>Wat waren de doelen/ verwachtingen van dit traject bij het begin?</p> <p>Vergelijk dit met wat je nu ziet.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Doelen: meer stabiliteit in gezinnen, betere ouder-kindinteractie, meer netwerkbetrokkenheid, rust en voorspelbaarheid. • Wat we nu zien: deze doelen worden effectief bereikt wanneer structuur + verbinding + netwerk samen aanwezig zijn. • De data bevestigt dat de relationele en systemische aanpak van de organisatie werkt zoals bedoeld.
Stap 2: So What	
<p>Wat betekent deze data?</p> <p>Wat zou een reden kunnen zijn voor bepaalde patronen of verschillen?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Structuur biedt voorspelbaarheid; verbinding maakt die structuur aanvaardbaar en houdbaar. • Herhaling werkt omdat gezinnen vaak in stress leven: nieuwe vaardigheden hebben tijd nodig om te landen. • Netwerkactivatie vermindert druk op ouders en creëert gedeelde verantwoordelijkheid. • Erkenning verlaagt defensiviteit, waardoor ouders sneller openstaan voor verandering. • Kinderen spiegelen de regulatie van hun ouders; wanneer ouders rustiger worden, ontstaat automatisch meer rust ontstaat bij het kind.
<p>Wat leren we uit deze case(s) over de evaluatievraag?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Door het stellen van een brede evaluatievraag, kiest het gezin zelf waar de grootste verandering is. • De aanpak van de organisatie leidt tot duurzame verandering wanneer relationele afstemming, structuur en netwerk samenkomen. • De begeleidingsstijl (aanklampend, relationeel, systemisch) is een werkzame factor waar kan worden op ingezet bij elke begeleider.

<p>Verzamelen we de juiste data om de evaluatievraag te beantwoorden?</p> <p>Stellen we de juiste vragen?</p> <p>Gebruiken we de juiste creatieve methodieken?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De data toont duidelijke patronen die rechtstreeks linken aan de evaluatievragen. • Creatieve methodieken blijken reflectie bij ouders en participatie van het kind te faciliteren • Mogelijke verfijning is het explicieter meten van ouderlijke afstemming en netwerkactivatie. Het zou nuttig zijn om deze concreet in beeld te brengen
Stap 3: Now What	
<p>Niveau casus: zijn er in één van de casussen aanpassingen in aanpak nodig?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • In casussen waar structuur of netwerk ontbreekt, kan het helpend zijn om hier eerder en explicieter op in te zetten. • In gescheiden contexten kan sneller worden ingezet op co-ouderschapsafstemming. • Blijven inzetten op herhaling en terugkoppeling als standaardpraktijk blijft essentieel.
<p>Niveau organisatie: doen we in onze begeleidingen de juiste dingen om onze doelen te bereiken?</p> <p>Wat kunnen we beter doen of extra doen?</p> <p>Wat moeten we niet meer doen?</p> <p>Waar kunnen we morgen mee beginnen?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Versterken wat werkt: Aanklampende begeleiding als kernprincipe. Ouders ondersteunen in regulatie (pauzeknop, ik-boodschappen). Netwerkgericht werken standaardiseren in begeleidingen om naar een duidelijk werkzaam mechanisme te kunnen gaan. • Hoe vertalen we de geïdentificeerde werkzame mechanismen (structuur, verbinding, netwerk, herhaling) naar onze dagelijkse praktijk? Welke concrete gedragingen, routines of formats ondersteunen dit? Waar zit nog variatie of onduidelijkheid? Is herhaling een expliciet onderdeel van onze methode, of hangt het af van individuele begeleiders? Hoe kunnen we dit standaardiseren zonder rigiditeit? Waar botsen begeleiders op in het realiseren van structuur, verbinding en netwerkactivatie? • Samenwerking met externe partners versterken: School, CLB, psychologen, familiehelp zijn structurele partners. Dit zijn samenwerkingen die aandacht vergen of waar de vraag kan gesteld worden hoe hier wordt op ingezet of hoe deze partners betrokken zijn bij het begeleidingsproces. Bij complexe casussen kan een standaard overlegformat helpend zijn. De vraag kan gesteld worden of dit voorzien is in de organisatie. Is onze netwerkregie optimaal? Hoe evolueerde dit de laatste jaren? Waar kunnen we onze rol verduidelijken of versterken?

	<ul style="list-style-type: none"> ● Participatie van het kind verdiepen: Creatieve methodieken faciliteren de stem van de kinderen. Zijn er andere methodieken hoe deze participatie wordt gestimuleerd? ● Zijn gescheiden ouders of scheidingssituaties een specifiek segment van onze doelgroep? Hoe spelen we hier nu op in? Welke expertise hebben we al, welke missen we, en is een module "coouderschap in de praktijk" wenselijk? ● Interne reflectie versterken: Begeleiders zijn sterk in relationeel werk; dit kan nog meer zichtbaar en gedeeld worden. Op welke manier tonen jullie dit nu als begeleiders en/of als organisatie? Verdere reflectievragen: ● Waar krijgt sensemaking vandaag een plaats binnen onze organisatie reflectie versterken: Welke bestaande momenten (teamdagen, intervisie, casusbesprekingen, beleidsvergaderingen) benutten we al, en waar missen we kansen om systematisch betekenis te geven aan data en ervaringen. ● Hoe delen en verbinden we onze resultaten, en met wie? Bereiken onze inzichten effectief kinderen, jongeren, gezinnen, medewerkers, beleid, partners en het bredere publiek? Wat werkt hierin goed en wat kan sterker?
<p>Niveau effectmeting: Zijn er aanpassingen in onze aanpak van effectmeting nodig om onze evaluatievragen beter te kunnen beantwoorden? Willen we onze evaluatievragen aanpassen/verfijnen? Werken de templates voor ons/ rapporteren we de juiste dingen na een meting?</p>	<p>Evaluatievragen kunnen verfijnd worden om het werkzame mechanisme nog meer te verdiepen om te leren. Dit kan relevant zijn rond volgende werkzame mechanismen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ouderlijke afstemming • netwerkactivatie • herhaling als werkzame factor <p>Rapportage kan bijgevolg nog meer focussen op mechanismen i.p.v. enkel veranderingen.</p> <p>Ondanks het werkzame mechanisme vaak op kennisniveau afspreek vb. tips en psycho-educatie situeert de verandering zich op gedragsniveau, is het inzicht krijgen in bepaalde zaken een verandering die er is of niet? Bevragen we deze, missen we deze?</p>

De acht casussen tonen een consistent patroon: wanneer gezinnen rust, structuur, verbinding en netwerk ervaren, ontstaat duurzame verandering. De aanklappende houding van begeleiders bouwt vertrouwen op, en de combinatie van structuur + relationele afstemming blijkt de sleutel tot vooruitgang. De sensemaking bevestigt dat de organisatie werkt vanuit een sterke, relationele en systemische basis, met duidelijke impact op zowel kinderen als ouders.

4.2.3 Concrete toepassing

Sensemaking werkt het beste als het aansluit bij bestaande reflectiemomenten, zoals teamdagen of beleidsvergaderingen. Minstens één keer per jaar een sensemaking workshop organiseren helpt om de impact van de begeleiding systematisch te evalueren. Bij sleutelmomenten, zoals een nieuw strategisch plan, kan een bredere groep stakeholders worden betrokken om input te geven.

4.3 Resultaten delen en verbinden

Het delen van resultaten is een essentieel onderdeel van effectmeting. Het maakt zichtbaar wat werkt, waar bijgestuurd kan worden en hoe cliënten, medewerkers, beleid, het brede publiek en de overheid samen bijdragen aan verandering. Door resultaten op een begrijpelijke, creatieve en participatieve manier te communiceren, versterken organisaties hun geloofwaardigheid én hun impact.

Kinderen, Jongeren en Gezinnen

Het is belangrijk dat cliënten op een duidelijke en begrijpelijke manier geïnformeerd worden over zowel hun eigen traject als de bredere resultaten van de organisatie. Dit helpt om vertrouwen op te bouwen en versterkt hun betrokkenheid. Het vermijden van complexe rapportages is belangrijk.

Kansen en mogelijkheden

- Gebruik de creatieve methodieken om resultaten tastbaar te maken. Organiseer eventueel een tentoonstelling of bundel creatieve output in een magazine.
- Koppel een resultaat op casusniveau aan bredere trends ("Veel jongeren geven aan dat...", "We zien dat gezinnen vooral geholpen zijn met...").
- Betrek cliënten en laat hen zelf kiezen hoe ze informatie willen ontvangen.

Voorbeeld van de proeftuinen

Een jongere nam zijn creatieve output mee naar een gesprek met een justitie assistent. Het materiaal hielp hem om zijn verhaal te vertellen en om de resultaten van zijn traject zichtbaar te maken. Een andere jongere vroeg na het ontwikkelen van een traject verhaal of hij er een foto mocht van nemen. Bij sommige gezinnen kreeg de creatieve output een plek in huis.

Beleid en medewerkers binnen de organisatie

Het delen van resultaten binnen de organisatie creëert een cultuur van leren, verbeteren en samen verantwoordelijkheid opnemen. Door cijfers te koppelen aan verhalen en creatieve methodieken ontstaat een rijker beeld van wat er leeft bij cliënten en teams.

Kansen en mogelijkheden

- Organiseer regelmatige reflectiemomenten waarin teams resultaten bespreken en verbeterpunten formuleren (sensemaking, zie Sectie 4.2).
- Gebruik visuele dashboards, creatieve posters of interactieve werkvormen om resultaten bespreekbaar te maken.
- Maak expliciet waar creatieve methodieken een plaats krijgen in de organisatie of in het traject en welke inzichten ze opleveren.

Voorbeeld van de proeftuinen

Een organisatie verzamelde alle creatieve output op het bureau en hing het aan de muur, dit zorgde voor meer draagvlak in de organisatie. Een andere organisatie hing output van creatieve methodieken op in de leefruimte.

Algemeen publiek

De bredere gemeenschap wordt best geïnformeerd op een toegankelijke en inspirerende manier. Dit kan bijdragen aan een positieve beeldvorming en meer maatschappelijke betrokkenheid.

Kansen en mogelijkheden

- Deel inspirerende output via sociale media, eventueel in video- of beeldvorm, let hierbij wel op de GDPR-regelgeving.
- Toon creatieve output van kinderen en jongeren op een toegankelijke plek (bibliotheek, buurtcentrum, inkomhal).
- Combineer cijfers met visuele of creatieve elementen tijdens netwerk- of publieksmomenten.
- Werk met infographics, mini-expo's of podcasts om impact zichtbaar te maken.

Overheid

Deze stakeholders willen gestructureerde informatie over de effectiviteit, ondersteund door kwalitatieve en kwantitatieve data. Presenteer gegevens gestructureerd en vergelijk deze met eerdere resultaten (indien aanwezig). Voeg context toe via persoonlijke verhalen en kwalitatieve gegevens om de impact te onderbouwen. Laat hen het verhaal achter de cijfers ontdekken door het meenemen van de creatieve methodieken.

Kansen en mogelijkheden

- Presenteer gegevens helder, gestructureerd en vergelijkbaar met eerdere jaren.
- Combineer kwantitatieve data met verhalen, casussen en creatieve methodieken (speel in op “tellen én vertellen”).
- Toon hoe creatieve methodieken bijdragen aan het begrijpen van de cijfers, maar ook hoe er op deze manier achter de cijfers kan gekeken worden.
- Publiceer een rapport waarin cijfers, context en creatieve output samen een coherent verhaal vormen.

WERKBLAD 6

1. Rapporteren

Wie is verantwoordelijk voor de rapportage van een effectmeting?

Waar worden alle rapporten verzameld?

Wie volgt dit op?

2. Betekenis geven en actie ondernemen

Wanneer en met wie willen we sensemaking organiseren?

Wanneer en met wie doen we sensemaking op casusniveau (bv. op teamvergadering bij evaluatie van een afgerond traject)?

Wanneer en met wie doen we sensemaking op organisatieniveau?

Hebben we voldoende kennis en vaardigheden hiervoor? Zo nee, welke ondersteuning of training is nodig?

Hoe borgen we de inzichten en acties die werden afgesproken?

3. Resultaten delen en verbinden

Hoe delen we vandaag resultaten? Wat delen we en op welke manier?

- Met cliënten:
- Met medewerkers en beleid:
- Met het brede publiek:
- Met de overheid:

Wat werkt goed?

Waar liggen kansen of blinde vlekken?

Op welke creatieve manieren kunnen we resultaten delen?

Dit werkblad helpt je bij het verwerken, betekenis geven en resultaten delen (Sectie 4).

Notities:

Welke hulp hebben we nodig?

Hoe willen we in de toekomst onze resultaten delen?

Doelgroep	Wat communiceren we?	Hoe communiceren we dit?
Clënten		
Medewerkers & beleid		
Brede publiek		
Overheid		

5 Nawoord

Geweldig dat je tot hier gelezen hebt. Zoals je merkt is dit draaiboek meer dan een verzameling methodieken: het is het resultaat van wat effectmeting in de praktijk teweegbracht bij de proeftuinen, bij individuele begeleiders én binnen organisaties. Doorheen het traject zagen we hoe een geïntegreerde, creatieve aanpak niet alleen inzichten oplevert, maar ook beweging brengt – in teams, in begeleidingen en in de manier waarop organisaties naar hun eigen werking kijken.

Effectmeting kreeg in de proeftuinen betekenis doordat ze vertrok vanuit zichtbare verandering: van herwonnen engagement bij Alba, tot meer diepgang en bevestiging bij De Wiekslag, tot groeiende motivatie en inzicht bij Sporen. De Wissel toonde hoe experimenteren en creatieve methodieken vertrouwen schept en effectmeting licht en werkbaar kan maken. Cocoon voelde het enthousiasme bij de professionals en leerde veel over het toepassen van de methodieken binnen effectmeting, Daidalos ervaaarde nieuwe inzichten naast hun al sterk cijfermatige werk. Samen illustreren deze ervaringen hoe effectmeting niet alleen meet, maar ook versterkt, verbindt en richting geeft.

Uit deze ervaringen nemen we ook belangrijke aandachtspunten mee. Begin klein. Neem tijd – zeker een jaar tot anderhalf jaar, zoals de proeftuinen. Verwacht niet dat iedereen meteen mee is, en vel niet te snel een oordeel over creatieve methodieken: ze leveren wél impact op, en blijken bovendien bruikbaar in allerlei andere gesprekken. Een interne procesbegeleider is cruciaal om mensen samen te brengen en richting te geven. Weerstand kantel je niet door iets op te leggen, maar door te bevragen wie interesse heeft en te starten met een klein, gemotiveerd groepje. Creativiteit kan afschrikken, maar net daarom is ondersteuning en uitwisseling tussen organisaties zo waardevol. De proeftuinen tonen hoe groot die meerwaarde is – en we nodigen je graag uit om ons te contacteren als je hiermee verder aan de slag wil.

Tot slot: alle ondersteunend materiaal, zoals dit draaiboek, het stappenplan, de tutorial met rollenspel en het animatiefilmje dat effectmeting in een notendop uitlegt, vind je op de projectwebsite (<https://research-expertise.ucll.be/nl/effectmetingjeugd zorg>). Moge dit draaiboek je inspireren om effectmeting te zien als een proces dat verbindt en versterkt – en om het vooral op jullie manier te doen.

Bronnenlijst

- Achieng, N. (2024). The Future of Art Therapy in Mental Health Treatment. *Journal of Public Health and Medicine*, 4(1), 68-71.
- Bokoch, R., Hass-Cohen, N., Espinoza, A., O'Reilly, T., & Levi, E. (2025). A scoping review of integrated arts therapies and neuroscience research. *Frontiers in Psychology*, 16.
- Brushing away barriers: The healing touch of art as an intervention in children with autism. (2024)
- Cools, P., & Raymaekers, P. (2020). Sociale interventies evalueren: moeilijk gaat ook. *Sociaal.net*. Retrieved from: <https://sociaal.net/achtergrond/sociale-interventies-impact-evalueren/>
- Comans, S., Hannes, K., 2017. Researchers under the spell of the arts: two decades of using arts-based methods in community-based inquiry with vulnerable populations. *Educ. Res. Rev.* 22, 34-49.
- Dehertogh, B., Cools, P., & Berkvens, L. (2021). Zweten om te meten? Pragmatische zoekreflecties uit een sociale impactevaluatie. *Cahier*, 6, 45-61.
- Hickey-Moody, Anna, et al. (2012). *Arts-Based Methods for Research with Children*. 1st ed., Springer International Publishing AG, <https://doi.org/10.1007/978-3-030-68060-2>
- Hiles, M., Essex, S., Fox, A., & Luger, C. met toestemming vertaald door Van Schijndel, A. en Sulkers, E., *Words and Pictures' verhaallijn*:
- Onmisbaar in de jeugdzorg. De 'words and pictures' In: *Arts-Based Methods for Research with Children*. *Studies in Childhood and Youth*.
- Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-68060-2_7
- Maes, M., & Cools, PL (2021). Omgaan met de uitdaging van effectmeting. Inzichten uit erkende organisaties binnen de integrale jeugdhulp in Vlaanderen. Antwerpen: AP Hogeschool.
- Malchiodi, C. A. (2020). *Trauma and Expressive Arts Therapy: Brain, Body, and Imagination in the Healing Process*. Guilford Press
- Minjauw, T. (2021, 26/11/21). Effectmeting in de Vlaamse jeugdhulp: Oranjehuis. Geraadpleegd via <https://www.agorawebzine.be/artikels/effectmeting-binnen-de-vlaamse-jeuadhulp-oranjehuis>
- NUi (2016). Harmonisatie outcome in jeugdhulp, jeugdgezondheidszorg, jeugdbescherming en jeugdreclassering. Geraadpleegd via <https://www.nji.nl/system/files/2021-04/Harmonisatie-outcome-injeugdhulp%2C-jeugdbescherming-en-jeugdreclassering.pdf>
- Parker, S. (2012). *Het Veilige Huis'*: een hulpmiddel om kinderen te betrekken bij het maken van een veiligheidsplan. Brussel: Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
- Parker, S. (2013). The family road map. A process to elicit the views and ideas of family members, in preparation for detailed collaborative safety planning. Downloadbaar via www.partneringforsafety.com
- Ramadan, M., Hadfield, K., Ryan, M., Cai, P., Bosqui, T., & Nolan, A. (2024). The use of creative art therapy to address the mental health of refugee adolescents: a systematic review. *Arts & Health*, 1-19. <https://doi.org/10.1080/17533015.2024.2395896>
- Rensen, P., von Meyenfeldt, L. & Engbergesen, R. (2022). De toegevoegde waarde van kwalitatief onderzoek: Zes inspirerende gesprekken met onderzoekers uit Nederland en België. *Movisie*. Geraadpleegd via <https://www.movisie.nl/publicatie/toegevoegde-waarde-kwalitatief-onderzoek>
- Savin-Baden, M. & Wimpenny, K. (2014). *A Practical Guide to Arts-related Research*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Strang, C.E. (2024). Art therapy and neuroscience: Evidence, limits, and myths. *Frontiers in Psychology*, 15. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1484481>
- Taels, W. (2018). Zicht op effectiviteit. Handboek voor resultaatgerichte ontwikkeling van interventies in de jeugdsector. Geraadpleegd via <https://sociaal.net/boek/zicht-op-effectiviteit/>
- Taels, W. (2016). Het E-project. Evidence-based werken in de Vlaamse Jeugdhulp, een praktijkverhaal. Geraadpleegd via <https://decocon.be/media/docs/Publicaties/Het%20Eproject.%20EBW%20in%20de%20Vlaamse%20Jeugdhulp.620een320praktijkverhaal.pdf>
- Van Yperen, T.A. & Veermand, J.W. (2008). Zicht op effectiviteit. Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg. Rotterdam: Lemniscaat.
- <https://www.opgroeieninveiligheid.be/de-praktijk/methodieken/familiecirkels>
- <https://www.opgroeieninveiligheid.be/de-praktijk/methodieken/vellige-huis>
- <https://www.mitchelletal.2021.pdf>
- <https://www.ucll.be/nl/babo>
- <https://www.samvzw.be/sites/default/files/2019-10/De%20participatieve%20basishouding.pdf>

Bijlage 1: Template voor rapportage van een effectmeting

[Template word](#)

1. Info traject

Module		
Start		
Reden aanmelding		
Relevante context cliënt		
Belangrijkste activiteiten binnen de begeleiding		

2. Info meting

Datum meting	
Bij wie werd gemeten? (Leeftijd, gender, rol binnen het gezin)	
Evaluatievraag	
Methodiek	
Meting	☐ Momentopname (niveau 1) ☐ Eindmeting met terugkijk naar de start ☐ Tussentijdse meting met terugkijk naar de start

3. Creatieve output

Beschrijving creatieve output	<i>Hier beschrijf je de output objectief op basis van de verkennende vragen in je opvolggerek. Wat maakte de jongere/ het gezin? Wat wil hij/zij daarmee weergeven? Vb. De jongere maakte met klei een zon die ... weergeeft.</i>

Kopieer hier (een afbeelding van) de creatieve output (of de Outcome star)

4. Veranderingen - Werkzame mechanismen - Externe (f)actoren

Enkel als dit een eindmeting (of tussentijdse meting) is waarbij werd teruggekeken naar de start, of waarvoor als een nulmeting werd uitgevoerd.

	Verandering	Werkzame mechanismen	Externe (f)actoren
	Vergelijk de huidige output met eerdere output om te zien welke positieve of negatieve veranderingen er zijn opgetreden.	Noteer welke aspecten van de begeleiding volgens de cliënt of de output het meest effectief waren in het zorgen voor de verandering. Wees voldoende specifiek!	Wat zijn belangrijke externe invloeden? Vb. Opstart van therapie, verandering in gezinscontext, wissel school, ...
1			
2			
3			
4			
5			
6			

5. Conclusie

Wat verraste of viel op in de resultaten en het proces?	
Wat leerde je over de evaluatievraag vanuit deze meting?	
Welke acties of aanpassingen zijn er nodig binnen dit traject? (indien geen eindmeting)	
Zijn er acties of aanpassingen waarmee we onze begeleiding /organisatie kunnen verbeteren?	

Bijlage 2: Werkdocument voorbereiding sensemaking

[Template word](#)

Intro

Sensemaking op organisatieniveau gaat over samen begrijpen wat er speelt en daar met gerichte actie op inspelen. Het draait om drie kernvragen die beweging brengen: What - welke signalen en data zien we; So what - wat betekent dit voor onze mensen, processen en doelen; Now what - welke concrete stappen zetten we nu. Door deze korte cyclus telkens opnieuw te doorlopen ontstaat gedeelde helderheid, focus en vooruitgang. Het maakt organisaties wendbaar en lerend: betekenis geven en handelen versterken elkaar voortdurend.

Welke data werd meegenomen?

Analyse

[Terugkerende veranderingen](#)

Verandering	Toelichting

[Werkzame mechanismen](#)

Mechanisme	Toelichting

[Externe \(f\)actoren](#)

Externe factor of actor	Toelichting

[Algemene opmerkingen](#)

Bijlage 3: Template rapportage sensemaking

[Template word](#)

Stap 1: What	
<p>Wat zien we in de data?</p> <p>Welke beeld ontstaat hier?</p>	
<p>Wat valt op? Wat verrast het meest?</p>	
<p>Wat waren de doelen/ verwachtingen van dit traject bij het begin?</p> <p>Vergelijk dit met wat je nu ziet.</p>	
Stap 2: So What	
<p>Wat betekent deze data?</p> <p>Wat zou een reden kunnen zijn voor bepaalde patronen of verschillen?</p>	
<p>Wat leren we uit deze case(s) over de evaluatievraag?</p>	
<p>Verzamelen we de juiste data om de evaluatievraag te beantwoorden?</p> <p>Stellen we de juiste vragen?</p> <p>Gebruiken we de juiste creatieve methodieken?</p>	

Stap 3: Now What	
<p>Niveau casus: zijn er in één van de casussen aanpassingen in aanpak nodig?</p>	
<p>Niveau organisatie: doen we in onze begeleidingen de juiste dingen om onze doelen te bereiken?</p> <p>Wat kunnen we beter doen of extra doen?</p> <p>Wat moeten we niet meer doen?</p> <p>Waar kunnen we morgen mee beginnen?</p>	
<p>Niveau effectmeting:</p> <p>Zijn er aanpassingen in onze aanpak van effectmeting nodig om onze evaluatievragen beter te kunnen beantwoorden?</p> <p>Willen we onze evaluatievragen aanpassen/ verfijnen?</p> <p>Werken de templates voor ons/ rapporteren we de juiste dingen na een meting?</p>	

Eindnoten

1 Vanaf nu spreken we in dit draaiboek consequent over effectmeting i.p.v. impactmeting. Impact gaat over de veranderingen waar je op lange termijn aan bijdraagt voor kinderen en hun gezin, en de bredere maatschappij. Er zijn vele andere (f)actoren die hier ook een invloed op kunnen hebben. Als je beter wil begrijpen wat wel en niet werkt in de aanpak van jouw organisatie, is het belangrijk om niet enkel te focussen op de lange termijn, maar aandacht te hebben voor alle effecten, ook de directe veranderingen op korte termijn.

2 Contextbegeleiding is een vorm van hulpverlening bij gezinnen thuis waarbij de begeleider samen met het gezin, de jongere en hun bredere omgeving werkt om het dagelijks functioneren te verbeteren.

3 KJG staat voor kinderen, jongeren, gezinnen.

4 [samvzw.be/sites/default/files/2019-10/De participatieve basishouding.pdf](https://samvzw.be/sites/default/files/2019-10/De%20participatieve%20basishouding.pdf)

5 Technisch gezien is dit geen effectmeting, omdat je geen effect of verandering in kaart brengt.

6 Er is een verschil tussen hoe je als organisatie een evaluatievraag formuleert en hoe je die naar een cliënt toe verwoordt. De voorbeelden hieronder tonen hoe je evaluatievragen op organisatieniveau kan formuleren. Hoe je ze naar een cliënt formuleert vind je in het stappenplan terug.

7 We kiezen er in dit draaiboek bewust voor om te werken met één meetmoment, waarbij de huidige situatie in kaart wordt gebracht én wordt teruggekeken naar de start. Je kan ook verandering in kaart brengen door met verschillende meetmomenten te werken (bv. een nulmeting en eindmeting), maar bij creatieve methodieken (de focus van dit draaiboek) ervaren we dat de creatieve output sterk gestuurd kan worden door de gevoelens en ervaringen van het moment, waardoor er vanuit twee metingen op verschillende momenten een minder helder beeld ontstaat van de verandering.

8 Bij deze niet-creatieve methodiek verwachten we een kleinere bias als je metingen op verschillende momenten zou uitvoeren om dan de scores te vergelijken.

9 Babo is een methodiek om met jonge kinderen (3-8 jaar) in gesprek te gaan rond het gezin, kinderen weerbaarder te maken (preventie) en geweld in het gezin bespreekbaar te maken (interventie). Babo geeft je de mogelijkheid om ook de allerkleinsten aan het woord te laten, individueel, in groep of samen met het gezin. Voor meer info: <https://www.ucll.be/nl/babo>. Een aantal voorbeeldkaarten vanuit de methodiek vind je [hier](#).

Dit draaiboek werd ontwikkeld binnen praktijkgericht onderzoek van Hogeschool UCLL Research & Expertise en verfijnd in co-creatie met het werkveld (integrale jeugdhulp).

Onderzoeksinstelling:

Hogeschool UC Leuven-Limburg, Expertisecentra Resilient People en Smart Organisations

Verantwoordelijke Expertisecentrum Resilient People:

Dr. Anne Groenen

Contactpersoon:

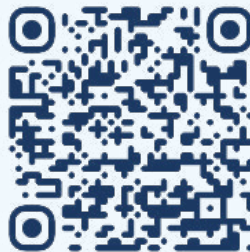
Marthe Vermeulen (marthe.vermeulen@ucll.be)

Website:

research-expertise.ucll.be/nl/effectmetingjeugdzorg

Deze onderzoekers droegen bij tot de ontwikkeling van dit draaiboek:

Marthe Vermeulen, Eva Wuyts, Evi Verdonck

V.U. Dr. Anne Groenen (Expertisecentrum Resilient People)

Informatie uit dit draaiboek mag verder verspreid of gereproduceerd worden, mits accuratereferentie en vermelding van bron Hogeschool UC Leuven-Limburg, Research & Expertise, Resilient People